

**UNIVERZA V MARIBORU
FAKULTETA ZA ORGANIZACIJSKE VEDE**

Diplomsko delo visokošolskega strokovnega študija
Smer organizacija in management kadrovskih in izobraževalnih procesov

**STRUKTURNE SPREMEMBE PROGRAMOV
IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA
BREZPOSELNIH OSEB**

Mentor: viš. pred. mag. Franc Belčič

Kandidatka: Katja Majce

Kranj, december 2009

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju viš. pred. mag. Francu Belčiču za pomoč pri pisanju diplomske naloge. Zahvaljujem se tudi Oskarju in Urbanu za motivacijo in njunim starim staršem, ki so mi omogočili čas za pripravo diplomske naloge ter ostalim, ki so mi kakorkoli pomagali.

POVZETEK

Brezposelnost je sopotnik tržnega gospodarstva oziroma kapitalističnega sistema. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje skuša z aktivno politiko zaposlovanja zmanjšati le-to. Del aktivne politike zaposlovanja so programi izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb, ki temeljijo na prepričanju, da s povečanjem znanja ter usposobljenosti povečamo zaposljivost brezposelnih oseb. V Republiki Sloveniji država posveča sorazmerno veliko sredstev, napora in energije na tem področju, ki se že pred vključitvijo, zlasti pa po polnopravnem članstvu v Evropski uniji povezujejo s smernicami Evropske unije.

Programi izobraževanja in usposabljanja za brezposelne osebe morajo biti čimbolj prilagojeni potrebam na trgu dela, torej cilju, da bodo brezposelne osebe po uspešno opravljenih programih dobile ustrezno zaposlitev. Po drugi strani je jasno, da so sredstva za izvedbo teh programov omejena, zato je potrebna selekcija ali izbira med možnimi udeleženci programov.

V tem diplomskem delu prikazujemo, kako se je spreminjala struktura programov izobraževanja in usposabljanja za brezposelne osebe ter struktura udeležencev od leta 1998 do 2005. V tem okviru smo na podlagi empiričnih podatkov preverjali veljavnost dveh hipotez.

KLJUČNE BESEDE

- izobraževanje
- usposabljanje
- aktivna politika zaposlovanja
- brezposelnost

SUMMARY

The unemployment is a companion of market economy respectively of a capitalistic system. The Employment Service of Slovenia tries to reduce it with the active employment policy. A part of the active employment policy are the programs of education and training of unemployed persons basing on the conviction that increasing the knowledge and qualification results in increasing the ability of unemployed persons to find a job. The state in the Republic of Slovenia devotes relatively huge resources, endeavor and energy in this field, which were being bound to the directives of the European Union even before the accession to the European Union, but especially after the full membership.

The programs of education and training for unemployed people have to be adopted to the needs on the labor market to a large degree, therefore adopted to the aim the unemployed persons will get a adequate employment after successfully finished programs. On the other hand it is clear that resources for performing these programs are limited, therefore the selection among potential program participants is needed.

In this thesis is shown, how the structure of programs of education and training for unemployed persons and the structure of participants during the years 1998 and 2005 was changing. In this framework the validity of two hypotheses on the basis of empirical data was verified.

KEY WORDS

- Education
- Training
- Active employment policy
- Unemployment

KAZALO

1. UVOD.....	6
1.1. PREDSTAVITEV PROBLEMA.....	6
1.2. HIPOTEZE.....	7
1.2.1. Prva hipoteza	7
1.2.2. Druga hipoteza.....	7
1.3. PREDSTAVITEV OKOLJA.....	7
1.4. METODE.....	8
2. STANJE BREZPOSELNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI	8
2.1. STRUKTURNA RAZDELITEV BREZPOSELNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	9
2.2. REGISTRIRANA BREZPOSELNOST V REPUBLIKI SLOVENIJI	10
2.2.1. Spolna struktura brezposelnih oseb.....	10
2.2.2. Starostna struktura brezposelnih oseb.....	11
2.2.3. Izobrazbena struktura brezposelnih oseb.....	12
2.2.4. Struktura brezposelnih oseb po trajanju brezposelnosti.....	12
2.2.5. Registrirana brezposelnost po območnih službah Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje	13
3. AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA IN UKREPI	14
3.1 PROGRAMI AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA.....	15
4. IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE BREZPOSELNIH OSEB V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	17
5. PROGRAMI IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA BREZPOSELNIH OSEB.....	18
5.1. ŠTEVILO VKLJUČENIH IN STRUKTURNE ZNAČILNOSTI	19
5.1.1. Spremembe v številu in strukturi udeležencev programov izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb.....	20
5.2. FINANCIRANJE PROGRAMOV IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA BREZPOSELNIH OSEB.....	24
5.3. PROGRAM 5.000.....	24
5.3.1. Izvajanje Programa 5.000.....	24
5.3.2. Ciljne skupine Programa 5.000.....	25
5.3.3. Pravice in obveznosti udeležencev Programa 5.000.....	26
5.3.4. Upravljanje Programa 5.000.....	26
5.3.5. Financiranje Programa 5.000.....	27
5.3.6. (Ne)uspešnost Programa 5.000.....	27
5.3.7. Strukturne značilnosti vključenih in vrste programov.....	27
5.3.8. Projektno učenje za mlajše odrasle – PUM.....	28
5.4. PROGRAM 10.000 +.....	29
5.4.1. Izvajanje Programa 10.000+.....	29
5.4.2. Ciljne skupine Programa 10.000+.....	30
5.4.3. Pravice in obveznosti udeležencev Programa 10.000+.....	31
5.4.4. Upravljanje Programa 10.000+.....	32
6. ANALIZA DOSTOPNOSTI IZOBRAŽEVALNIH PROGRAMOV ZA BREZPOSELNE OSEBE	35
7. ANALIZA USPEŠNOSTI IZOBRAŽEVALNIH PROGRAMOV.....	36
8. PREVERJANJE VELJAVNOSTI HIPOTEZ.....	37
8.1. PREVERJANJE PRVE HIPOTEZE.....	37
8.1.1. Število brezposelnih oseb.....	37
8.1.2. Izobrazbena struktura brezposelnih oseb.....	38
8.1.3. Dolgotrajna brezposelnost.....	38
8.1.4. Starejše brezposelne osebe.....	39

8.1.5. Tipične skupine brezposelnih oseb.....	39
8.2. PREVERJANJE DRUGE HIPOTEZE.....	41
8.2.1. Število vključenih v programe izobraževanja in usposabljanja.....	41
9. ZAKLJUČKI.....	42
10. LITERATURA IN VIRI.....	43

1. UVOD

1.1. PREDSTAVITEV PROBLEMA

Vse večje uveljavljanje globalne tržne in informacijske družbe zahteva hitrejše tehnološke, gospodarske in družbene spremembe, ki od ljudi terjajo več znanja, spretnosti, motivacije in prilagodljivosti. Zaposlitvene možnosti so med drugim vedno bolj odvisne tudi od znanja, pridobljenega na formalen način v sistemu izobraževanja, a tudi funkcionalnega in specialnega znanja, pridobljenega na različne neformalne načine. Potreben je pospešen razvoj človeških virov.

Ob pojavu naraščajoče brezposelnosti v Republiki Sloveniji, ki je strmo naraščala zlasti v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja, so se začeli uveljavljati različni programi t. i. aktivne politike zaposlovanja. Država je posegla na trg delovne sile, da bi selektivno uravnavala njegovo delovanje, zmanjševala negativne učinke in preprečevala prehitro naraščanje brezposelnosti. Nastajali so programi za prekvalificiranje in dodatno izobraževanje delavcev, za preusmeritev odvečnih delavcev v samozaposlitev, za odpiranje novih delovnih mest in podobno.

Že pred vstopom med članice Evropske unije (v nadaljevanju: EU) je Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (v nadaljevanju: Zavod) uporabljal več ukrepov aktivne politike zaposlovanja, z vstopom v EU pa naj bi v skladu z Lizbonsko strategijo kot ostale članice skušali s pomočjo politike zaposlovanja doseči polno zaposlenost, kakovost in produktivnost dela ter socialno povezanost in vključenost.

Z dodatno finančno pomočjo Evropskega socialnega sklada naj bi se v programe zaposlovanja, izobraževanja in usposabljanja vključilo več brezposelnih oseb, kot tudi zaposleni v podjetju za izboljšanje svojega delovnega položaja.

»Evropska politika zaposlovanja teži k zmanjševanju brezposelnosti in povečevanju stopnje delovne aktivnosti prebivalstva, da bi se približala na tem področju najbolj uspešnim državam, kot so ZDA, Kanada in Japonska, zato je v ospredje postavila:

- izboljšanje zaposljivosti prebivalstva,
- razvoj podjetništva,
- spodbujanje prožnosti podjetij in njihovih zaposlenih in
- utrjevanje politike enakih možnosti za ženske in moške.« (Svetlik in drugi, 2002, str. 179)

Po podatkih za leto 2003 ima 58,8 % prebivalstva Republike Slovenije, starega od 25 do 64 let, srednjo izobrazbo, od tega 52,7 % nižjo in srednjo poklicno izobrazbo in 47,3 % srednjo splošno in strokovno izobrazbo. Le 17,1 % prebivalcev Republike Slovenije, starih od 25 do 64 let, ima terciarno izobrazbo; s tem krepko zaostajamo za razvitimi evropskimi državami kot so Norveška (34 %), Finska (32 %), Irska (25 %) in Nemčija (22 %).

Pri brezposelnih osebah je izobrazba še slabša: brez poklicne izobrazbe je bilo leta 2003 44,8 % brezposelnih oseb, s I. ali II. stopnjo izobrazbe pa 44,1 % leta 2003 - in 41,6 % leta 2004. (www.mddsz.gov.si,, 12. 2. 2007)

Programi za izobraževanje in usposabljanje brezposelnih oseb naj bi le-tem pomagali pridobiti višjo izobrazbo oziroma nov poklic - ter s tem zaposlitev. »Programi izobraževanja in usposabljanja veljajo med programi politike zaposlovanja, osredotočenimi na ponudbeno stran trga delovne sile, za najpomembnejše. Pojavljajo se v različnih oblikah:

- a) programi pomoči pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve,
- b) programi psiho-socialnega usposabljanja in osebnostnega razvoja,
- c) različne oblike krajšega poklicnega izobraževanja in izpopolnjevanja,
- d) programi usposabljanja za nižje stopnje zahtevnosti dela za nekvalificirano delovno silo,
- e) usposabljanje na delovnem mestu, ki vodi v sklenitev delovnega razmerja,
- f) ali usposabljanje oziroma uvajanje v delo brez delovnega razmerja.« (Ivan Svetlik, Mavricija Batič: Aktivna politika zaposlovanja, Politika zaposlovanja, str. 187)

1.2. HIPOTEZE

1.2.1. Prva hipoteza

Od leta 1998 do 2005 so v Republiki Sloveniji nastale pomembne spremembe v obsegu in strukturi registrirano brezposelnih oseb, in sicer:

- a) Število brezposelnih oseb se je pomembno zmanjšalo.
- b) Pomembno se je izboljšala izobrazbena struktura brezposelnih oseb.
- c) Pomembno se je izboljšala struktura brezposelnih oseb: zmanjšal se je delež dolgotrajno brezposelnih oseb (s prijavo nad eno leto), delež starejših oseb (nad 40 let) in delež žensk.

1.2.2. Druga hipoteza

Programi izobraževanja in usposabljanja kot del aktivne politike zaposlovanja so se v obdobju od leta 1998 do 2005 pomembno spreminjali. V tem okviru so nastale predvsem naslednje spremembe:

- a) Število vključenih v programe izobraževanja in usposabljanja se je prilagajalo številu brezposelnih oseb.
- b) Merila in kriteriji za vključevanje brezposelnih oseb v programe so se prilagajala težje zaposljivim skupinam brezposelnih oseb.

1.3. PREDSTAVITEV OKOLJA

Programi za izobraževanje in usposabljanje brezposelnih oseb, ki jih organizira Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, so pomemben ukrep za zmanjševanje brezposelnosti.

Pred šolskim letom 1998/99 je bilo v programih izobraževanja in usposabljanja vključenih do 15 odstotkov vseh brezposelnih oseb, medtem ko se je v šolskem letu 1998/99 vanje vključilo 23 odstotkov, to je 29.227 registrirano brezposelnih oseb. Na takšno povečanje sta vplivala predvsem dva dejavnika:

- a) za izvajanje programov je bilo v okviru proračunske postavke namenjenih za 33,5 % več sredstev kot v letu 1997,
- b) na takšno povečanje pa je vplival tudi program izobraževanja brezposelnih oseb v šolskem letu 1998/99, ki sta ga pripravili Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter Ministrstvo za šolstvo in šport, sprejela pa Vlada Republike Slovenije. (Izobraževanje in usposabljanje, www.ess.gov.si, 16. 3. 2007)

Največ vključitev leta 2000 sta v omenjene programe beležila Območna služba Ljubljana (približno 24,2 % vseh vključitev) in Območna služba Maribor (približno 18,6 % vseh vključitev), najmanj pa Območna služba Sevnica (le 3,7 % vseh vključitev) – (www.ess.gov.si, 16. 3. 2007)

1.4. METODE

Za raziskavo, s katero smo preverjali veljavnost hipotez, smo uporabili uradne, javno dostopne podatke Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ). Te podatke smo smiselno kombinirali glede na zastavljene hipoteze in jih obdelali z enostavnimi statističnimi metodami. Vzročno posledičnih zvez med izvedenimi programi in spremembami v registrirano brezposelnostjo pa na tej osnovi ni mogoče ugotavljati.

2. STANJE BREZPOSELNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI

Konec osemdesetih let se je v Republiki Sloveniji začela transformacijska depresija, ki je povzročitelj številnih sprememb, med katerimi je tudi izrazito povečanje števila brezposelnih oseb in stopnje brezposelnosti, ki je posledica pomanjkanja prostih delovnih mest in predvsem strukturnih sprememb, ki so se začele pojavljati zaradi sprememb v državni ekonomiji in politiki podjetij.

Za trg dela v Republiki Sloveniji je značilna dolgotrajna brezposelnost, velika so izobrazbena, poklicna in regionalna neskladja, obseg brezposelnih je velik v skupinah, kot so:

- a) mladi brez ustrezne izobrazbe,
- b) starejši od 50 let,
- c) osebe z zmanjšano stopnjo zaposljivosti zaradi zdravstvenih in drugih razlogov,
- d) invalidi in
- e) druge ogrožene skupine.

Priliv nekvalificiranega aktivnega prebivalstva iz šolskih sistema, ki so predvsem posledica izpada iz sistema poklicnega in srednje tehniškega izobraževanja, je previsok. (www.mddsz.gov.si, 14. 3. 2007)

Opazno se je zmanjšala delovno aktivna populacija – po registrskih virih za več kot dvesto tisoč med letoma 1988 in 1998. V večji meri so bila za to zaslužna velika podjetja, ki so začela s prehodom v tržni sistem ekonomije propadati.

Brezposelnost v Republiki Sloveniji je torej kot socialni in ekonomski, s tem pa tudi politični problem, aktualna tema že od osamosvojitve dalje. Čas, v katerem živimo, je negotov in zahteva boljše razgledanost, globalizacija je povzročila integracijo in močno konkurenčnost, ki je spremenila pristop do dela ter odnos do učenja. Znanje in sposobnosti zaposlenih so postale eden poglobitnih ekonomskih virov v sodobnem gospodarstvu.

Izrazitejši preobrat v gibanju registrirane brezposelnosti je bil zaznan v letu 1999. Število registriranih brezposelnih oseb se je začelo zmanjševati. Na padec brezposelnosti so vplivali:

- a) administrativni razlogi (uveljavitev novele Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, s katero so osebe, vključene v javna dela, pridobile status zaposlene osebe) ter
- b) učinki ukrepov politike zaposlovanja.

Število brezposelnih oseb se je zmanjševalo tudi v večini mesecev leta 2000, raslo je samo v mesecih, v katerih je zaradi sezonskih vplivov prišlo do visokega priliva. Ob koncu leta 1999 je bilo v Sloveniji 114.348 registriranih brezposelnih oseb, ob koncu leta 2000 pa 104.583 brezposelnih oseb, kar je za manj 8,5 %. (Gibanja na področju zaposlovanja in brezposelnosti, www.ess.gov.si, 16. 3. 2007)

2.1. STRUKTURNA RAZDELITEV BREZPOSELNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI

V večji meri so na manjšo brezposelnost skušali v devetdesetih letih vplivati s predčasnim upokojevanjem, a vseeno se je po SURS-u med letoma 1992 in 1999 med brezposelnimi povečal delež:

- a) žensk,
- b) oseb, ki so postale trajni presežek,
- c) iskalcev prve zaposlitve,
- d) mladih do starosti 26 let in
- e) brezposelnih zaradi stečaja.

Oktober 1993, je bilo med brezposelnimi osebami 15,3 % aktivnih prebivalcev. Brezposelnost je s številom 137.000 brezposelnih oseb dosegla najvišjo raven. Kasneje je brezposelnost dobila sezonski značaj; v prvem polletju se stopnja brezposelnosti znižuje, medtem ko se v drugem polletju predvsem zaradi priliva mladih, ki so končali šolanje zvišuje. (Registrirana brezposelnost, www.ess.gov.si, 1. 3. 2007)

Tabela 1: Značilne skupine registriranih brezposelnih oseb od 1998 do 2005 (vir: www.ess.gov.si, Letna in poslovna poročila Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, 30. 3. 2007)

Deleži posameznih kategorij v letih od 1998 do 2005 (v %)							
leto	število brezposelnih oseb	stari do 26 let	iskalci prve zaposlitve	ženske	brezposelni več kot 1 leto	brez strokovne izobrazbe	stari nad 40 let
1998	126.080	26,3	18,1	49,9	62,4	46,9	46,7
1999	118.951	25,8	18,7	50,6	62,9	47,5	50,5
2000	106.601	23,4	17,9	50,7	61,4	47,2	50,7
2001	101.857	24,1	18,8	50,8	58,9	47,0	50,5
2002	102.635	24,0	19,6	51,2	54,4	47,0	49,4
2003	97.674	26,1	23,2	52,8	48,6	44,2	44,1
2004	92.826	26,2	25,2	53,1	46,2	41,6	42,8
2005	91.889	24,2	24,3	53,8	47,3	40,8	43,6

Iz tabele 1 je razvidno, da se je z leti manjšal odstotek starih do 26 let, kljub temu, da se je povečal odstotek iskalcev prve zaposlitve. To si lahko razlagamo tudi s tem, da se je podaljšala izobraževalna doba mladih, da le-ti dalj časa študirajo in kasneje iščejo prvo zaposlitev. Stopnja brezposelnih žensk se prav tako povečuje, kljub temu, da so programi izobraževanja in

usposabljanja brezposelnih oseb večinoma namenjeni njim. Povečano stopnjo brezposelnih lahko iščemo v propadanju večjih gospodarskih združb, kjer so ženske zaposlene kot nižja delovna sila.

2.2. REGISTRIRANA BREZPOSELNOST V REPUBLIKI SLOVENIJI

V povprečju je bila leta 1998 stopnja registrirane brezposelnosti 14,5 %, pri moških 13,4 %, in 15,7 % pri ženskah.

Prehod v tržno gospodarstvo je povzročil spremembe strukture povpraševanja po delovni sili in odpuščanje odvečne delovne sile, kar je spremenilo rast registrirane brezposelnosti ter povzročilo spremembo njene strukture.

Med dolgotrajno brezposelnimi je bilo vse več starejših ter brezposelnih oseb z nižjimi stopnjami izobrazbe.

Na porast števila brezposelnih vplivajo regionalna in poklicna neskladja na trgu dela, za regionalna neskladja je kriva majhna mobilnost delovne sile v Sloveniji, medtem ko poklicnim neskladja botruje nizka stopnja izobraženosti brezposelnih in usposobljenost za poklice, ki ne ustrezajo aktualnemu povpraševanju po delavcih.

2.2.1. Spolna struktura brezposelnih oseb

Tabela 2: Registrirana brezposelnost v Republiki Sloveniji med letoma 1998 in 2005 razdeljena po spolu (vir: www.ess.gov.si, Letna in poslovna poročila Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, 31. 3. 2007)

spol	Deleži brezposelnih oseb po spolu med letoma 1998 in 2005 v odstotkih							
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
moški	50,1	49,4	49,3	49,2	48,8	47,2	46,9	46,2
ženske	49,9	50,6	50,7	50,8	51,2	52,8	53,1	53,8

Tabela 2 prikazuje, da je med letoma 1998 in 2005 delež žensk med brezposelnimi osebami zviševal. Med razlogi porasta deleža brezposelnih žensk v drugi polovici 90-tih let je kriza, ki je zajela obutveno in tekstilno industrijo, ki zaposluje predvsem žensko delovno silo.

Delež aktivnih žensk je večji od deleža aktivnih moških. Ženska je kot delovna sila geografsko in poklicno manj mobilna, v povprečju pa ima nižjo izobrazbo kot moški ter je pri delodajalcih diskriminirana zaradi večjih stroškov, ki so povezani s porodniškimi dopusti in pogostejšimi bolniškimi dopusti. (Pirher, 1994, str 50)

Za delodajalce imajo moški pogosto prednost pri zaposlovanju, vanje naj bi se bolj splačalo vlagati. Ženske naj bi imele več družinskih obveznosti in so zato manj stalne delavke. Za delodajalce kljub nižji plači predstavljajo večji strošek. (Jogan, 1986, str. 14)

2.2.2. Starostna struktura brezposelnih oseb

»Starejše osebe težje najdejo novo zaposlitev, na kar vplivajo različni dejavniki. Delodajalci pri zaposlovanju pogosto dajejo prednost mlajšim kandidatom, hkrati pa imajo tudi vedno večje zahteve glede izobrazbe in izpolnjevanja dodatnih pogojev za zaposlitev. Ker starejši pogosteje nimajo ustrezne izobrazbe, poleg tega pa so tudi manj motivirani za ponovno izobraževanje ali usposabljanje ter iskanje zaposlitve, so na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje prijavljeni dlje časa kot mladi, s podaljševanjem trajanja brezposelnosti pa se njihove možnosti za zaposlitev še dodatno zmanjšujejo.

V letu 2001 se je trend staranja povprečne brezposelne osebe zaustavil. V tem letu je v jesenskih mesecih močno porasel priliv v brezposelnost, zlasti je bil močan priliv iskalcev prve zaposlitve, še vedno pa je močno tudi upokojevanje brezposelnih oseb s podaljšanim prejemanjem denarnega nadomestila.« (www.ess.gov.si, Letna in poslovna poročila, 31. 3. 2007)

Tabela 3: Registrirana brezposelnost med leti 1998 in 2005 glede na starost brezposelnih oseb (vir: ess.gov.si, Letna in poslovna poročila Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, 31. 3. 2007)

Registrirana brezposelnost po starosti ob koncu leta - število								
leto	do 18	18-25	25-30	30-40	40-50	50-60	nad 60	skupaj
1998	1.105	29.369	13.970	23.004	31.684	26.643	850	126.625
1999	717	24.759	12.029	19.133	28.114	28.591	1.005	114.348
2001	523	22.924	12.588	17.287	24.249	25.292	1.253	101.857
2002	411	22.477	13.856	18.166	24.119	22.272	1.232	102.635
2003	293	22.563	14.749	17.972	21.684	19.340	879	97.674
2004	279	20.886	15.131	17.266	19.865	19.401		92.826
2005	274	19.003	15.750	17.522	19.097	20.000	929	92.575

2.2.3. Izobrazbena struktura brezposelnih oseb

Tabela 4: Registrirana brezposelnost med leti 1998 in 2005 po stopnjah izobrazbe (vir: www.ess.gov.si, 31. 3. 2007)

leto	Povprečna registrirana brezposelnost po stopnjah izobrazbe							skupaj
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII. +	
1998	50.597	8.550	2.211	32.691	26.330	3.358	2.342	126.080
1999	48.534	7.972	1.983	30.872	24.532	2.928	2.130	118.951
2000	43.454	6.903	1.705	25.742	22.421	2.592	2.199	106.601
2001	41.286	6.637	1.536	27.328	21.947	2.238	2.471	101.857
2002	41.542	6.679	1.482	25.533	22.424	2.118	2.858	102.635
2003	37.245	5.917	1.301	23.659	23.627	2.086	3.839	97.674
2004	33.493	5.127	1.076	21.817	24.598	2.134	4.582	92.826
2005	32.485	4.968	1.033	21.561	24.815	2.178	4.849	91.889

Iz tabele 4 je razvidno, da se je število brezposelnih oseb z nižjo izobrazbo zmanjšalo, k čemur je verjetno vsaj delno prispevalo tudi vključevanje brezposelnih oseb v programe aktivne politike zaposlovanja, predvsem v programe izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb.

Vidno je narasla brezposelnost med osebami z najvišjo stopnjo izobrazbe.

2.2.4. Struktura brezposelnih oseb po trajanju brezposelnosti

Čas brezposelnosti ni povsem zanemarljiv podatek, saj je v precejšnji meri povezan z možnostjo ponovne zaposlitve. Dolgotrajno brezposelne osebe, za kar se štejejo tisti, ki so na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje prijavljeni več kot eno leto, si po dolgi brezposelnosti zmanjšujejo možnosti zaposlitve, nekateri celo obupajo in sami aktivno ne iščejo več (nove) zaposlitve.

Na zaposlitev najdlje čakajo brezposelni s I. stopnjo izobrazbe, najhitreje pa zaposlitev dobijo brezposelne osebe s VII. stopnjo izobrazbe. V povprečju ženski spol za kakšen mesec ali dva hitreje dobi zaposlitev kot moški, poleg tega pa so moški dalj časa brezposelni.

Tabela 5: Registrirana brezposelnost glede na čas trajanja (vir: www.ess.gov.si, Letna in poslovna poročila Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, 31. 3. 2007)

Registrirana brezposelnost ob koncu leta glede na čas trajanja brezposelnosti							
leto	do 6 mes	6-9 mes	9-12 mes	1-2 leti	2-3 leta	3-5 let	nad 5 let
1998	30.890	8.195	8.195	26.981	17.525	15.634	18.534
1999	30.808	7.137	6.067	21.530	16.058	18.080	19.270
2000	29.742	5.863	5.543	16.310	12.899	17.483	18.868
2001	34.020	6.315	5.908	14.464	9.167	13.751	18.232
2002	34.178	7.185	7.698	18.988	8.313	10.469	15.806
2003	36.725	8.205	7.814	18.656	9.474	7.130	9.572
2004	36.945	7.612	6.962	18.008	8.447	7.148	7.705
2005	33.631	8.086	7.627	16.816	8.730	8.086	8.913

2.2.5. Registrirana brezposelnost po območnih službah Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje

Tabela 6: Registrirana brezposelnost po območnih enotah Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje v letih 1998 – 2005 (vir: www.ess.gov.si)

Povprečno število registriranih brezposelnih oseb od leta 1998 do 2005								
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Celje	15.498	13.996	12.479	12.546	13.203	12.345	11.706	11.844
Koper	6.573	6.478	5.922	5.702	5.481	5.308	5.125	4.942
Kranj	10.484	10.056	8.472	7.629	7.205	7.025	6.642	6.380
Ljubljana	30.520	29.421	26.434	20.174	19.445	18.530	18.349	18.933
Trbovlje	-	-	4.190	3.966	4.057	4.231	4.045	3.793
MS	10.528	10.131	9.556	9.340	9.951	9.593	9.330	9.446
N.Gorica	4.145	3.455	2.786	2.657	2.930	3.021	3.264	3.192
NM	4.888	4.810	4.440	4.149	4.098	3.578	3.536	3.915
Sevnica	4.890	4.585	4.242	4.394	4.471	4.544	3.945	3.578
Velenje	7.829	7.296	6.331	6.272	6.970	7.281	6.935	6.783
MB Ptuj	30.725	28.724	25.939	18.860	18.606	16.743	15.431	14.590
Ptuj	-	-	6.178	6.167	6.218	5.476	4.519	4.492
Slovenija	126.080	118.951	106.601	118.951	102.635	97.674	92.826	91.889

Upad brezposelnosti je v obdobju 1998 do 2005 viden v vseh območnih službah (regijah) Slovenije, vendar je relativni upad različen.

3. AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA IN UKREPI

Povečane brezposelnosti, ki se je krepila v začetku devetdesetih let, se je država lotila tudi z različnimi ukrepi tako imenovane aktivne politike zaposlovanja. Ti ukrepi so doživljali številne spremembe, čeprav je njihov namen v glavnem ostal nespremenjen: ublažiti obseg brezposelnosti, povečati zaposljivost in zaposlenost prebivalstva. Programi in ukrepi, namenjeni brezposelnim osebam, so usmerjeni v posamezne ciljne skupine težje zaposljivih brezposelnih oseb, ki so po pravilniku o izvajanju ukrepov aktivne politike zaposlovanja iz leta 2001 naslednje:

- a) mladi brezposelni do 26 let,
- b) brezposelne osebe, starejše od 50 let, ki so na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje prijavljene več kot 6 mesecev,
- c) brezposelne osebe, starejše od 45 let, ki imajo srednješolsko strokovno izobrazbo ali manj ter so dolgotrajno brezposelne,
- d) brezposelne osebe brez izobrazbe, kvalifikacije ali delovnih izkušenj,
- e) brezposelne osebe na območju z nadpovprečno stopnjo brezposelnosti,
- f) zaposlene osebe v gospodarskih panogah v prekonstruiranju, še posebej v tekstilni, usnjarski in obutveni industriji ter
- g) trajno presežni in presežni delavci.

Aktivni pristop pri zmanjševanju brezposelnosti ohranja vse temeljne pravice brezposelne osebe, vendar prenaša odgovornost za zaposlitev na posameznika, pri čemer država selektivno pomaga osebam in delodajalcem, da ustrezno zadovoljijo svoje potrebe in interese. (Belčič, 2002, str. 219)

Ukrepi, ki se izvajajo pri aktivni politiki zaposlovanja:

- a) dobra informiranost med iskalci in dajalci zaposlitve,
- b) programi pomoči pri načrtovanju poklicnega cilja in iskanju zaposlitve,
- c) programi izpopolnjevanja in usposabljanja, delovni preizkusi, programi usposabljanja z delom in podobno,
- d) pomoč pri samozaposlitvi,
- e) javna dela, dela v nepridobitnih oziroma neprofitnih dejavnostih, programi usposabljanja in zaposlovanja invalidov,
- f) povračila prispevkov v primeru zaposlitve brezposelne osebe,
- g) sofinanciranja novih delovnih mest,
- h) nadomestitev dela stroškov za ohranitev delovnih mest,
- i) posojila za investicijska vlaganja,
- j) sofinanciranja izobraževanja in usposabljanja,
- k) prilagoditve delovnih prostorov in opreme za invalide,
- l) nadomestitev dela stroškov za presežne delavce,
- m) drugo.

Torej, povzamemo: »Temeljna pravica brezposelne osebe je vključitev v programe aktivne politike zaposlovanja z namenom povečanja zaposlitvenih možnosti.« (Dodatni 4. b člen Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti. Uradni list 69/98, 9. 10. 1998, stran 5225)

3.1 PROGRAMI AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA

Programi izobraževanja in usposabljanja imajo med programi aktivne politike zaposlovanja nedvomno velik pomen.

Programi aktivne politike zaposlovanja zajemajo:

Izobraževanje in usposabljanje brezposelnih oseb (priprava na zaposlitev) omogoča brezposelnim osebam in že zaposlenim v podjetjih, da se dokvalificirajo in prekvalificirajo ter tako dosežejo potrebno raven znanja;

Sofinanciranje pripravništva je eden najpomembnejših ukrepov, katerih skupna značilnost je spodbujanje naložb v razvoj človeških virov. Mladi diplomanti se v tem času usposobijo za delo, podjetja pa pridobijo ustvarjalne in sposobne strokovnjake. Sofinanciranje pripravništva skupaj s stipendiranjem predstavlja realen temelj, da se zajezi odhod mladih strokovnjakov iz določenih kadrovske rizičnih območij, da se odpravi beg možganov kot tukajšnji ključni problem;

Subvencioniranje novih delovnih mest je finančno spodbujanje delodajalcev za zaposlovanje dodatnih delavcev, ki sicer ne bi bili zaposleni. Običajno so subvencije usmerjene na regijska področja z visoko stopnjo brezposelnosti in so usmerjena na že obstoječa podjetja;

Izplačilo denarnih nadomestil v enkratnem znesku, ki služi kot pomoč zavarovancem, da se iz zavarovanja za brezposelnost zagotovijo pravice za čas, ko so brez svoje krivde ali proti svoji volji ostali brez zaposlitve. Pogoji za uveljavitev denarnega nadomestila po spremembi zakona, je zavarovanje za brezposelnost pred prenehanjem delovnega razmerja, trajanje delovnega razmerja pred prenehanjem vsaj 12 mesecev v 18 mesecih ter da v času uveljavljanja denarnega nadomestila za zavarovanca ni na voljo ustrezne zaposlitve;

Samozaposlovanje (realizacija samozaposlitev). Samozaposlovanje je namenjeno tistim presežnim delavcem, ki imajo pri davčnem organu prijavljeno dejavnost, s katero nameravajo v bodočnosti pridobivati lastne prihodke;

Javna dela, ki so se v Republiki Sloveniji uveljavila kot ena izmed uspešnejših oblik aktivne politike zaposlovanja. Ta brezposelnim osebam omogoča, da se ponovno vključijo v svet dela, povečajo svojo konkurenčnost na trgu dela, ohranijo in razvijejo svoje delovne navade ter ob pomoči države sami prispevajo za zagotavljanje lastne socialne varnosti. Poleg tega javna dela brezposelnim odkrivajo nove zaposlitvene možnosti in priložnosti ter jih vzpodbujajo k samozaposlovanju;

Usposabljanje invalidov, kjer Zavod za zaposlovanje prevzame stroške programa usposabljanja delovnih invalidov za zaposlitev oziroma premestitev na drugo ustrezno delovno mesto, če je potrebno usposabljanje za pridobitev dodatnih funkcionalnih znanj in delovnih izkušenj na delovnem mestu v skladu s programom usposabljanja, ki ga pripravi delodajalec. Usposabljanje se v skladu z internimi navodili delodajalca lahko izvaja tudi kot uvajanje v delo:

Sofinanciranje delovnih mest za invalide, kjer z javnim razpisom o sofinanciranju odpiranja novih delovnih mest za brezposelne invalide in sofinanciranju prilagoditve delovnih mest za težje invalide spodbujajo zaposlovanje brezposelnih invalidov v običajnih delovnih okoljih ter posebnih delovnih okoljih kot so invalidska podjetja;

Zdravniška služba pomaga brezposelnim osebam z zdravstvenimi omejitvami, ki so prijavljene v evidenci brezposelnih ter invalidnim brezposelnim osebam, da najdejo primerno zaposlitev ali pomoč in svetovanje pri vključitvi v ustrezen ukrep aktivne politike zaposlovanja in pripravi izvid z mnenjem v postopek za priznanje statusa invalida oziroma uveljavitve pravice invalida do zaposlitvene rehabilitacije;

Subvencije invalidskim podjetjem – cilj programa je spodbujanje delodajalcev k zaposlovanju invalidnih oseb in ohranjanje zaposlitve le-tem, posebno težjih invalidov, ki lahko opravljajo delo le ob posebnih pogojih. Program je namenjen invalidskim podjetjem, ki zaposlujejo najmanj 40% invalidnih oseb;

Sofinanciranje razreševanja presežnih delavcev, to je Projekt 11, prekvalifikacije, odpravnine, dokup zavarovalne dobe, usposabljanje prevzetih delavcev.

Povračilo prispevkov delodajalcem po 48. a členu; Cilj programa povračil prispevkov delodajalcem je, da spodbujajo k novemu zaposlovanju oziroma zaposlovanju težje zaposljivih oseb, iskalcev prve zaposlitve, starejših in dolgotrajno brezposelnih ter prejemnikov denarnih prejemkov, ki so udeleženci pasivne oblike programov zaposlovanja. Delodajalec, ki zaposli brezposelno osebo je upravičen do:

- a) za brezposelno osebo, ki je neprekinjeno več kot 12 mesecev prijavljena na zavodu, mu zavod za 2 leti povrne polovico prispevkov,
- b) za osebo starejšo od 50 let, ki prejema denarno nadomestilo ali denarno pomoč po zakonu o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti oziroma prejema denarni dodatek po predpisih o socialnem varstvu, mu zavod za 3 leta povrne polovico prispevkov, za vsako nadaljnje leto pa še četrtno teh prispevkov,
- c) za iskalca prve zaposlitve, ki je bil najmanj 6 mesecev prijavljen na zavodu, mu zavod za 2 leti povrne polovico prispevkov, tretje leto pa še četrtno teh prispevkov,
- d) za prejemnika denarnega nadomestila ali pomoči mu zavod povrne prispevke za dobo, ki je dvakrat daljša od preostanka prejetanja denarnega nadomestila ali denarne pomoči,

- e) za samozaposlene zavod povrne prispevke za obdobje 3 let, in sicer za prvo leto 100,0 %, za drugo leto 50,0 % in za tretje leto 25,0 %.
- f) Če delodajalec, ki ima največ 50 zaposlenih delavcev, zaposli brezposelno osebo ali delavca, katerega delo postane trajno nepotrebno, mu zavod povrne prispevke za obdobje 3 let, in sicer za prvo leto 100,0 %, za drugo leto 50,0 % in za tretje leto 25 %.

Povračilo prispevkov delodajalcev po Zakonu o pogojih za refundiranje, ki je prav tako kot povračilo prispevkov delodajalcem po 48. a členu oblika delitve stroškov in odgovornosti med podjetji in javnimi ustanovami, ki so zadolžene za pomoč brezposelnim in izvajanje aktivne politike zaposlovanja;

Tisoč novih možnosti, kjer uporabnikom programa socialni delavec nudi pedagoško pomoč, pomoč pri socializaciji, da lažje dosegajo standarde življenja. Program je razdeljen na podprograme kot so:

- a) Pomoč duševno prizadetim in njihovim svojcem;
- b) Pomoč otrokom in družini na domu;
- c) Socialno delo na področju duševnega zdravja v socialnem varstvu;
- d) Drugačni ustvarjamo v sožitju z drugačnim;

Skladi dela se ukvarjajo s prezaposlovanjem presežnih delavcev oziroma izboljševanjem njihovih zaposlitvenih možnosti. Cilj je preprečevanje prehoda v brezposelnost. Udeleženci se najprej vključijo v standardizirano delavnico Program razvoja poklicne kariere, kjer izdelajo individualni zaposlitveni načrt, le-tega uresničujejo in po potrebi dopolnjujejo v okviru 25-urne tedenske aktivnosti iskanja zaposlitve, ki jo v informacijski pisarni dokazujejo in usmerjajo skupaj z mentorjem. Udeleženci programa se običajno zaposlijo, presežni delavci, ki se v roku 12 mesecev ne zaposlijo, pa preidejo v nadaljnjo obravnavo kot brezposelne osebe. Pri potencialno presežnih delavcih se za zaposlitev šteje, če ostanejo v podjetjih, vendar na novih delovnih mestih.

Presežki v državnih podjetjih je vladni projekt, ki je zajemal Slovenske železarne, Rudnik svinca in cinka Mežica. Cilj projekta je poleg prestrukturiranja podjetij tudi kadrovsko prestrukturiranje, kar pomeni ohranjanje produktivnih delovnih mest in preprečevanja prehoda presežnih delavcev v odprto brezposelnost. Ukrepi aktivne politike zaposlovanja so se začeli, še preden pridejo delavci v odprto brezposelnost. V prvo projektno skupino je bilo vključenih 12 podjetij, v drugo pa še 10 podjetij. Pri delu s temi podjetji sta se zavod in MDDSZ povezovala tudi z drugimi resorji in z ostalimi ustanovami, ki so se vključevale v sanacijo in prestrukturiranje podjetij.

Izvajanje sanacij in prestrukturiranje podjetij (izplačevanja subvencij podjetjem).

Namen aktivne politike zaposlovanja je pomoč pri usklajevanju med povpraševanjem in ponudbo na trgu dela. Mi bomo obravnavali predvsem programe izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb v Republiki Sloveniji.

4. IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE BREZPOSELNIH OSEB V REPUBLIKI SLOVENIJI

Po Ferjanu (Ferjan M., Organizacija izobraževanja, str. 12) je vseživljenjsko izobraževanje nujno, ker:

- a) »spremembe v družbi omogočajo, včasih celo terjajo nov način življenja,
- b) smo soočeni z dejstvom, da prihaja do novih in novih odkritij, čas od odkritja do uporabe pa se drastično krajša.«

Zaradi širših ekonomskih, tehnoloških, družbenih in psiholoških sprememb se spreminja tudi struktura prebivalstva in zaposlenih glede na izobrazbo. Prehod v tržno gospodarstvo je sprožil spremembe v poklicni strukturi prebivalcev. V obdobju 1992 - 1993 je delež delovno aktivnih prebivalcev v storitvenih dejavnostih prvič presegel delež delovno aktivnih prebivalcev v industrijskih dejavnostih. Z letom 1998 pa se je naša država pridružila ostalim v postindustrijskih družbah, ki imajo več kot polovico delovno aktivnih prebivalcev v storitvenih dejavnostih.

Poklicno strukturo že spreminja in jo bodo spreminjale še bolj v prihodnosti demografske spremembe. »Staranje prebivalstva bo krepilo povpraševanje po zdravstvenih in socialnih storitvah, torej se več delovnih mest obeta na tem področju.« (Belčič, 2002)

Mladi se vedno dalj časa izobražujejo, z naraščanjem prebivalstva z višjo stopnjo izobrazbe pa naj bi se zmanjševal delež brezposelnih oseb. »Oseba z višjo stopnjo izobrazbe se lahko – predvsem na začetku svoje kariere – »dekvalificira«, kar pomeni, da (začasno) sprejme delovno mesto, ki je po zahtevnosti nižje od njene izobrazbe.« »Čim nižjo stopnjo izobrazbe ima oseba, tem manj možnosti ima za dekvifikacijo.« (Belčič, 2002)

Zaradi razvoja družbe in družbenih sprememb je praviloma potrebna boljša splošna izobrazba ljudi, zato je izobraževanje in usposabljanje brezposelnih oseb težnja k razvoju človeških virov, predvsem pa težnja k:

- a) zmanjšanju brezposelnosti, predvsem mladih brezposelnih oseb, tako, da se jim omogoči nov začetek v obliki izobraževanja in usposabljanja že v prvih šestih mesecih brezposelnosti,
- b) povečanju zaposljivosti brezposelnih oseb ter
- c) preprečevanju in zmanjševanju dolgotrajne brezposelnosti z zagotavljanjem socialne vključenosti brezposelnih oseb in zmanjšanju negativnih posledic dolgotrajne brezposelnosti.

Programi za izobraževanje in usposabljanje brezposelnih oseb v Republiki Sloveniji so namenjeni predvsem mlajšim brezposelnim osebam do 26 let, brezposelnim osebam, ki nimajo poklicne oziroma strokovne izobrazbe ali pa imajo neustrezno izobrazbo glede na trg dela, ter brezposelnim osebam, ki so dolgotrajno brezposelni ali so težje zaposljivi.

Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje izobraževanju in usposabljanju brezposelnih oseb od leta 1998 namenja vedno večjo pozornost, saj prav to področje predstavlja enega najbolj učinkovitih ukrepov aktivne politike zaposlovanja. V programe izobraževanja in usposabljanja je vključenih vedno več brezposelnih oseb, saj se tako pospešuje njihovo zaposlovanje. Poleg zagotavljanja ustrezno usposobljenih in izobraženih iskalcev zaposlitve je pomemben tudi socialni vidik, saj povečevanje časa prijave na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje brezposelnim povzroča tudi socialno izključenost. Njihovo izobraževanje in usposabljanje postaja učinkovit ukrep za socialno integracijo tistih, ki so bolj ali manj izključeni iz sfere dela. (www.ess.gov.si, 13. 3. 2007)

5. PROGRAMI IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA BREZPOSELNIH OSEB

Programi izpopolnjevanja in usposabljanja povečujejo zaposlitvene možnosti, saj v skladu z zaposlitvenim načrtom vključeni osebi nudijo priložnost, da osvoji in dopolni manjkajoča znanja. Cilj vključitve v program je izboljšanje zaposlitvenih možnosti za brezposelne osebe. V program se vključujejo brezposelne osebe in delavci, ki so v postopku izgubljanja zaposlitve. Vsebina programa so razni tečajji, predavanja, seminarji in drugi programi usposabljanja za pridobivanje dodatnih ali poglobljanje pridobljenih znanj, spretnosti in sposobnosti, ki udeležence usposobijo za opravljanje različnih del in nalog ter tako povečujejo njihove zaposlitvene možnosti. Program se je financiral iz Proračuna ter sredstev iz evropskih strukturnih skladov. (ess.gov.si/predstavitev/letna_porocila/lp04, 9.3.2009)

5.1. ŠTEVILO VKLJUČENIH IN STRUKTURNE ZNAČILNOSTI

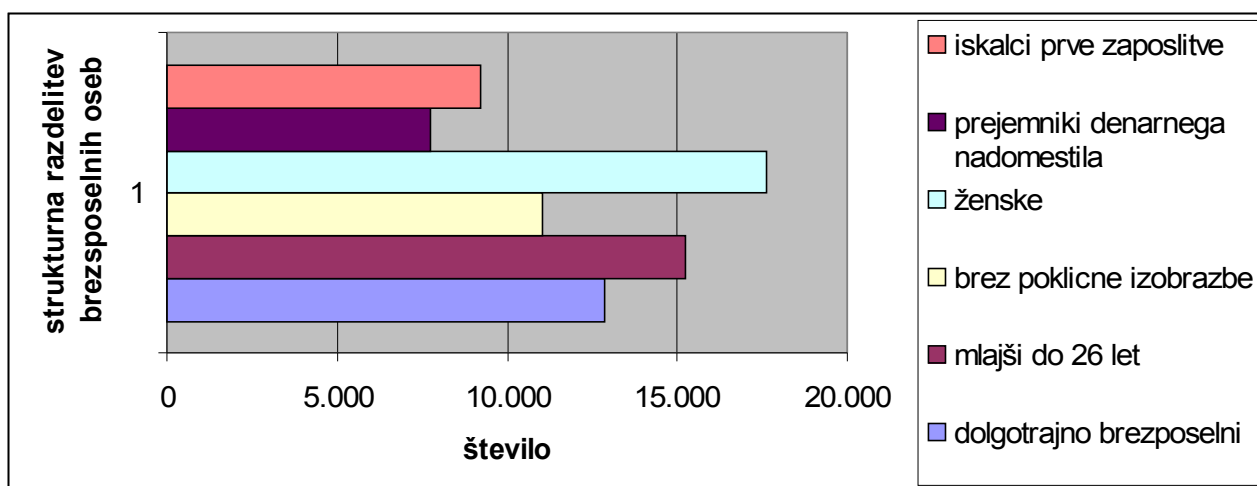
Tabela 7: Število vključenih udeležencev v programe izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb med letoma 1998 in 2005

Leto	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Število udeležencev	30.646	30.889	28.290	28.537	32.569	27.025	24.035	20.947

V letu 1998, ko so programi izobraževanja in usposabljanja dobili zagon širjenja, se je vanje vključilo kar 23 % registrirano brezposelnih oseb. To je omogočilo povečanje proračunske postavke ter program izobraževanja brezposelnih oseb v šolskem letu 1998/99, ki sta ga pripravili Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter Ministrstvo za šolstvo in šport, sprejela pa Vlada Republike Slovenije.

Strukturno so med vključenimi udeleženci programov izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb v letu 1998 prevladovali z obsegom 12.886 oseb dolgotrajno brezposelni, ki so na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje prijavljeni več kot leto dni (44,1 %), bilo je 15.262 mlajših do 26 let (52,2 %), 11.022 brezposelnih brez poklicne oziroma strokovne izobrazbe (37,7 %), 17.643 žensk (60,4 %), 7.752 prejemnikov denarnega nadomestila in denarne pomoči iz naslova zavarovanja za primer brezposelnosti (26,5 %) ter 9.237 iskalcev prve zaposlitve (31,6 %).

Slika 1: strukturna razdelitev brezposelnih oseb po številu (vir: ess.gov.si)

Novost pri izobraževanju brezposelnih oseb v letu 1998 je predstavljal že omenjeni program izobraževanja brezposelnih oseb, katerega izvajanje je pomembno prispevalo k dvigu izobrazbene ravni brezposelnih oseb, predvsem mladih do 26 let, pa tudi k zmanjšanju poklicnega strukturnega neskladja na trgu dela.

5.1.1. Spremembe v številu in strukturi udeležencev programov izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb

Struktura brezposelnih oseb se je z leti spremenila. Delež dolgotrajno brezposelnih (brezposelne osebe nad 1 letom) se je znižal, prav tako delež brezposelnih oseb brez izobrazbe, kar lahko povežemo z udeležbo v programih izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb.

Prav tako se je znižal delež brezposelnih oseb, starih do 26 let, in tistih, ki so postali brezposelnosti zaradi stečaja podjetja oziroma presežnih delavcev.

Za malenkost se je povečal delež brezposelnih žensk in iskalcev prve zaposlitve ter delež starejših od 50 let.

Program izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb se je začel izvajati septembra 1998, v štirih mesecih se je vanj vključilo 6.189 brezposelnih oseb:

- a) 271 brezposelnih oseb se je vključilo v programe splošnega izobraževanja (osnovna šola za odrasle, gimnazija),
- b) 2.970 v programe poklicnega izobraževanja (programi dve- in triletnih šol),
- c) 2.344 v programe strokovnega izobraževanja (programi štiriletnih strokovnih šol in poklicni tečajji) ter
- d) 604 v programe izpopolnjevanja in usposabljanja (USO programi ter programi usposabljanja in izpopolnjevanja za odrasle).

V letu 1998 se je izobraževanje pričelo v 94 oddelkih, ki so bili organizirani pri 43 izvajalcih, pri katerih se je izobraževalo 2.218 brezposelnih oseb - ostali so sodelovali individualno, v programih obstoječe ponudbe izobraževalnih organizacij. (www.ess.gov.si, Izobraževanje in usposabljanje, 19. 3. 2007)

Leta 1998 so v sklopu izobraževanja in usposabljanja vključili naslednje programe:

- a) programi pomoči pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve:
 - programi informiranja in motiviranja,
 - delavnice za iskanje zaposlitve in
 - delavnice za odkrivanje poklicne cilja.
- b) Programi psihosocialne rehabilitacije oziroma osebnostnega razvoja
- c) programi funkcionalnega izobraževanja
- d) programi splošnega, poklicnega in strokovnega izobraževanja
- e) programi usposabljanja za I. in II. stopnjo zahtevnosti dela (USO programi)
- f) programi usposabljanja na delovnem mestu.

V letu 1999 se je v programe izobraževanja in usposabljanja vključilo 23.018 brezposelnih oseb. V programih izpopolnjevanja in usposabljanja, ki so namenjeni brezposelnim osebam, ki si morajo zaradi povečanja zaposlitvenih možnosti pridobiti dodatna znanja, veščine in spretnosti, so prevladovali programi s področja računalništva, tujih jezikov, administracije, prodaje, knjigovodstva oziroma računovodstva in prometa. Vključenih je bilo 3.594 oseb, kar predstavlja 15,61 % vseh vključitev v tem letu, v primerjavi z letom 1998 pa zmanjšanje za 27,9 %.

Med vključenimi so prevladovali prejemniki pravic iz naslova zavarovanja za primer brezposelnosti, teh je kar 56,8 %. Veliko je bilo tudi brezposelnih s srednjo strokovno izobrazbo (49,5 %), saj je večina programov v okviru tovrstne izobraževalne ponudbe namenjeno tej populaciji.

V letu 1999 so bili aktualni tudi programi usposabljanja za I. oz. II. stopnjo zahtevnosti dela (USO programi). V te programe je Zavod sicer vključeval brezposelne osebe le v prvih mesecih leta, predvsem v programe s področja gradbeništva, saj so bile potrebe po teh kadrih precejšnje. Zavod je v te programe vključeval tiste brezposelne osebe, katerih znanja in sposobnosti ne zadoščajo za vključitev v programe poklicnega izobraževanja, oziroma tudi tiste, ki za daljše izobraževanje niso zainteresirani. Vključenih je bilo 215 brezposelnih oseb, kar predstavlja 0,9 % vseh vključitev v letu. Med vključenimi je prevladoval delež brezposelnih brez poklicne izobrazbe (93,4 %) ter iskalcev prve zaposlitve (83,3 %).

V letu 2000 se je v programe izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb na novo vključilo 3.744 brezposelnih oseb, med njimi je bilo 2.181 žensk (58,3 %), 1.309 dolgotrajno brezposelnih (35,0 %), 380 brezposelnih s I. oziroma II. stopnjo izobrazbe (10,1 %), 1.993 s V. stopnjo izobrazbe (53,2 %), 1.179 mladih do 26 let (31,5 % vseh vključitev v te programe, med njimi 545 v prvih šestih mesecih brezposelnosti) ter 1.024 starejših od 40 let (27,4 %), 128 invalidov ter 816 prejemnikov denarnega nadomestila oziroma 336 prejemnikov denarne pomoči.

Največ brezposelnih oseb je bilo leta 2000 vključenih v programe:

- s področja računalništva, in sicer 1.769 oseb (47,2 % vseh vključitev),
- s področja trgovine in ekonomije je bilo vključenih 413 brezposelnih oseb ter
- tujih jezikov, v katere je bilo vključenih 377 brezposelnih oseb. (Izvajanje programov izobraževanja in usposabljanja, www.ess.gov.si, 16. 3. 2007)

V letu 2001 je bilo zabeleženo 24.022 novih vključitev v programe izobraževanja in usposabljanja.

V okviru Programa 5000 se je izobraževalo še 4.515 oseb, ki so se v ta program v okviru šolskega leta 2000/2001 vključile že v obdobju od septembra do decembra 2000 in nadaljevale s šolanjem v letu 2001.

V letu 2002 je posebno pozornost pri izvajanju programov izobraževanja in usposabljanja Zavod namenil naslednjim ciljnim skupinam: mladim brezposelnim v starosti do 26 let, brezposelnim osebam brez poklicne oziroma strokovne izobrazbe oziroma z neustrezno izobrazbo glede na potrebe trga dela ter dolgotrajno brezposelnim.

V obdobju od 1. 1. 2002 do 31. 12. 2002 je bilo zabeleženih 16.234 novih vključitev v programe izobraževanja in usposabljanja. V okviru programa 5000 se je izobraževalo 5.190 oseb, ki so se v ta program v okviru šolskega leta 2001/2002 vključile že v obdobju od septembra do decembra 2001 in nadaljevale s šolanjem v letu 2002.

V letu 2003 se je kot izpopolnjena različica Programa 5.000 iz leta 1998 začel izvajati Program 10.000+. V programe izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb se je na novo vključilo 6.707 udeležencev, od tega 4.317 žensk, 4.153 mladih od 26 let ter 4.671 brezposelnih oseb brez poklicne oziroma strokovne izobrazbe.

V letu 2004 se je v programe izpopolnjevanja in usposabljanja vključilo 3.936 oseb, med njimi 2.576 žensk (65,4 %). Največ udeležencev je bilo starih med 27 in 40 let (1.862 oz. 47,3 %), največ jih je imelo V. stopnjo izobrazbe (1.896 oz. 48,2 %), po čakalni dobi pa je bilo največ dolgotrajno brezposelnih (1.555 oz. 39,5 %). Vključilo se je 1.027 oz. 26,1 % iskalcev prve zaposlitve in 117 invalidov (3,0 %).

Do konca leta 2004 je te programe od vseh vključenih zaključilo 3.351 udeležencev. Učinki zaposlovanja se sicer merijo šest mesecev po zaključku programa, podatki s konca decembra 2004 pa izkazujejo delež zaposlitev v višini 24,0 %. (ess.gov.si/predstavitev/letna_porocila/lp04)

V letu 2005 so aktivnost politike zaposlovanje s področja izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb sestavljali: formalno izobraževanje, tečaji, predavanja, seminarji in drugi programi usposabljanja za pridobivanje dodatnih ali poglobljanje pridobljenih znanj in spretnosti. Pomembni so:

- a) Institucionalno usposabljanje;
- b) Usposabljanje na delovnem mestu;
- c) Program izobraževanja in pridobitve certifikatov o nacionalnih poklicnih kvalifikacijah (NPK) za brezposelne osebe »Program 10.0000 +«;
- d) Formalno izobraževanje;
- e) NPK;
- f) Projektno učenje za mlade (PUM) in UŽU - MI;
- g) Skladi dela;
- h) Sofinanciranje usposabljanja in izobraževanja zaposlenih
 - v sektorjih v prestrukturiranju in
 - v gospodarskih sektorjih z visoko stopnjo rasti. (10.3.2009/ess.gov.si/predstavitev/letna_porocila/lp05)

Tabela 8: Število udeležencev po posameznih programih izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb po letih.

LETO - PROGRAM	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Informiranje in motiviranje	1147	5606	1013	847	206	4187	1654	-
Usposabljanje na delovnem mestu	350 6350	291 5040	251 2847	272 2919	30 1544	454 130*	3936	989 2064
Program 5000		7932	4854	4796	5190	1542	-	-
Program 10.000 +	-	-	-	-	-	5768	7006	7457 1719 (NPK)
Delavnice za iskanje zaposlitve	5390	1913	5152	5011	-	5757	5230	-
PUM in UŽU - MI	-	-	-	-	160	179	174	210 136
Delavnice za odkrivanje poklicnega cilja	1094	-	317	429	49	68	79	-

* Program se je izvajal le za tiste, ki so podpisali pogodbo še v letu 2002, v letu 2003 pa ni bilo novega vključevanja v program.

Programi informiranja in motiviranja se izvajajo s ciljem informiranja in motiviranja brezposelnih oseb za aktiven pristop k razreševanju lastne brezposelnosti, v zadnjih letih se ti programi vse bolj izvajajo s ciljem motiviranja in priprave brezposelnih oseb za izobraževanje.

Usposabljanje na delovnem mestu – ločimo:

- a) Usposabljanje z delom brez delovnega razmerja. Program je namenjen pospeševanju zaposlovanja in ponovni delovni integraciji oseb, katerih znanja in delovne izkušnje ne omogočajo neposredne zaposlitve ali ohranitve zaposlitve. Predstavlja tako pomoč delodajalcem pri zaposlovanju novih sodelavcev kot pomoč brezposelnim pri zaposlovanju. Zavod sofinancira del stroškov plače za vključeno osebo in stroške usposabljanja oziroma izobraževanja.

- b) Sklenitev delovnega razmerja z usposabljanjem. Program je namenjen pospeševanju zaposlovanja in ponovni delovni integraciji težje zaposljivih ter dolgotrajno brezposelnih oseb in pridobitvi znanja, veščin in spretnosti, potrebnih za opravljanje določenega poklica ali konkretnega dela pri delodajalcu. Program predstavlja pomoč delodajalcem pri zaposlovanju novih sodelavcev kot tudi pomoč osebam s pomanjkljivimi ali neustreznimi veščinami in spretnostmi za opravljanje konkretnega dela pri delodajalcu. Program se izvaja na podlagi sklenjene tripartitne pogodbe med Zavodom, delodajalcem in brezposelno osebo, v kateri je opredeljena tudi obveznost delodajalca, da vključeno osebo po uspešno zaključenem usposabljanju tudi zaposli.

Program 5000 je program, ki ga izvaja Zavod v skladu z Zakonom in v sodelovanju z ostalimi ključnimi institucijami že od leta 1998. Pripravita ga Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, s čimer se brezposelnim osebam omogoča pridobitev javno veljavne izobrazbe. Program sprejme vlada Republike Slovenije. S programom se določi vrste in število izobraževalnih mest, ki se organizirajo v vsakem šolskem letu, kot tudi pogoje za vključitev in način financiranja. Vrste in število izobraževalnih mest se določi na podlagi ocene potreb po kadrih oziroma izobraževanju na lokalnem/regijskem nivoju, pripravijo ga OS Zavoda s sodelovanjem enot Obrtne zbornice Slovenije in enot Gospodarske zbornice Slovenije.

Program 10.000+ je program, ki ga izvaja Zavod v skladu z Zakonom in v sodelovanju z ostalimi ključnimi institucijami že od leta 1998. Pripravita ga Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter Ministrstvo za šolstvo in šport, s čimer se brezposelnim osebam omogoča pridobitev javno veljavne izobrazbe. Program sprejme Vlada Republike Slovenije. S programom se določi vrste in število izobraževalnih mest, ki se organizirajo v vsakem šolskem letu, kot tudi pogoje za vključitev in način financiranja. Vrste in število izobraževalnih mest se določi na podlagi ocene potreb po kadrih oziroma izobraževanju na lokalnem / regijskem nivoju, pripravijo ga OS Zavoda s sodelovanjem enot Obrtne zbornice Slovenije in enot Gospodarske zbornice Slovenije.

Delavnice za iskanje zaposlitve so krajše oblike pomoči brezposelnim, ki potrebujejo pomoč pri orientaciji na trgu dela, s tem pa tudi temeljne informacije o učinkovitih načinih iskanja zaposlitve.

PUM in UŽU-MI Projektno učenje za mlajše odrasle (PUM) je namenjen mladim od 15 do 25 let, ki so opustili šolanje, s ciljem motiviranja za vključitev v redno izobraževanje in usposabljanje za večjo konkurenčnost na trgu delovne sile.

Delavnice za odkrivanje poklicnega cilja oz. programe pomoči pri načrtovanju poklicne poti so pravzaprav skupinske oblike poklicnega svetovanja. Program je namenjen tako brezposelnim osebam brez poklicne oziroma strokovne izobrazbe, kot tudi tistim, ki slednjo že imajo in si želijo pridobiti drug poklic oziroma se prekvalificirati.

5.2. FINANCIRANJE PROGRAMOV IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA BREZPOSELNIH OSEB

Večino programov izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb sofinancira Evropski socialni sklad.

Evropski socialni sklad (ESS) je leta 2004, ko je Republika Slovenija vstopila v Evropsko skupnost, postal sestavni del rednih dejavnosti Zavoda RS za zaposlovanje. Zagotavlja dodatna evropska sredstva, ki omogočajo, da se v Sloveniji v programe zaposlovanja, izobraževanja in usposabljanja vključi več brezposelnih oseb in tako prispeva k povečanju zaposlitvenih možnosti ljudi, k njihovem zaposlovanju, izboljšanju veščin in spretnosti, potrebnih na delovnem mestu in pri iskanju zaposlitve, ter k dvigu izobrazbe in poklicne usposobljenosti prebivalcev Slovenije.

Evropski socialni sklad je eden od štirih strukturnih skladov Evropske unije, in je namenjen zmanjševanju razvojnih razlik med regijami in doseganju uravnoveženega regionalnega razvoja. Podpira pospeševanje zaposlovanja, vseživljenjskega učenja, podjetniškega duha, prilagodljivosti zaposlenih in podjetij, enakih možnosti in lažjega dostopa prikrajšanih skupin do trga dela v državah članicah EU. (ess.gov.si, 25. 3. 2009)

Med pomembnimi programi, ki omogočajo večjo usposobljenost in izobraženost brezposelnih oseb, sta se zlasti uveljavila Program 5000 in kasneje Program 10.000+, zato ju bomo predstavili bolj podrobno.

5.3. PROGRAM 5.000

Program 5.000 je nastal po opravljenih raziskavah Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, v katerih so zajeli populacijo brezposelnih oseb, starih do 30 let, ki so bile v evidencah vodene kot brezposelne osebe brez izobrazbe, s končano osnovno šolo. Vsaj polovica le-teh je imela opravljen vsaj en letnik srednje šole, mnogi tudi več.

Raziskava je pokazala, da veliko mladih, ki se vključujejo v srednješolsko izobraževanje, le-tega ne zaključijo, to dejstvo pa je spodbudilo k nastanku programa za izobraževanje brezposelnih oseb.

Program oblikujeta Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. Poleg pristojnih ministrstev pa pri pripravi sodelujejo še Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Ministrstvo za gospodarstvo, Gospodarska zbornica Slovenije, Obrtna zbornica Slovenije, Center za poklicno izobraževanje in Andragoški center.

Program za tekoče leto sprejme Vlada Republike Slovenije.

5.3.1. Izvajanje Programa 5.000

Program 5.000 je začel delovati v šolskem letu 1998/99 kot eden ključnih programov aktivne politike zaposlovanja, vanj pa se je prvič vključilo 7.932 brezposelnih oseb na območju celotne Republike Slovenije, kar je mnogo več kot so načrtovali. Namreč: program so poimenovali Program 5.000, ker naj bi se vanj vsako leto vključilo 5.000 brezposelnih oseb.

Program vključuje brezposelne osebe brez poklicne izobrazbe, ki so predčasno zapustili izobraževalni proces oziroma imajo neustrezno izobrazbo za delovna mesta, ki so na voljo. S končanim programom naj bi pridobili ustrezno izobrazbo oziroma poklic, na njim najbolj primeren način. V program se brezposelne osebe lahko vključi na podlagi izdelanega zaposlitvenega načrta, ki mora biti skladen s potrebami na trgu delovne sile. Pri izdelavi zaposlitvenega načrta pa se upoštevajo osebne sposobnosti brezposelne osebe, njegove možnosti za uspešen zaključek ter stroški vključitve v program.

Temeljni cilji Programa 5.000 so:

- a) povečanje zaposljivosti brezposelnih oseb,
- b) zmanjšanje poklicnega in strukturnega neskladja na trgu dela in
- c) dvig izobrazbene ravni.

Izobraževanje v Programu 5.000 praviloma traja 3 leta, izjemoma dlje, kadar mora brezposelne oseba najprej zaključiti osnovno šolo in potem nadaljevati izobraževanje na poklicni šoli, ali v primeru, da nadaljuje poklicno izobraževanje v isti stroki na višjem nivoju (program 3 + 2).

Prvo šolsko leto 1998/99 so se v Program 5.000 vključili brezposelni, ki so se vključevali v javno veljavne formalne izobraževalne programe, in brezposelni, ki so se vključevali v programe za usposabljanje in pridobitev funkcionalnih znanj, v naslednjih letih pa je bilo v okviru Programa 5.000 predvideno izključno izobraževanje za pridobitev formalne izobrazbe.

V šolskem letu 2002/2003 se je znotraj Programa 5.000 izvajal tudi javno veljavni izobraževalni program Projektno učenje za mlajše odrasle – PUM.

5.3.2. Ciljne skupine Programa 5.000

Ciljno skupino, ki ji je namenjen Program 5.000, sestavljajo naslednje skupine:

- a) mlajše brezposelne osebe, ki so stare do 26 let in nimajo zaključene osnovne šole ali prve poklicne oziroma strokovne izobrazbe,

- b) brezposelne osebe, ki imajo poklicno oziroma strokovno izobrazbo in so na Zavodu Republike Slovenije prijavljene več kot šest mesecev,
- c) gimnazijski maturanti, ki se lahko vključijo v poklicne tečaje ali pa v višje oziroma visokošolske programe oziroma univerzitetne programe,
- d) presežni delavci, ki so imeli z delodajalcem že sklenjeno pogodbo o izobraževanju.

Brezposelne osebe, ki so vključene v Programu 5.000, pridobijo status udeleženca izobraževanja, kar pomeni, da v času izobraževanja takšna oseba ni evidentirana kot brezposelna oseba. Osebe, ki se izobražujejo na visokih šolah, pa si pridobijo status študenta.

V času izobraževanja pravica iz naslova zavarovanja za primer brezposelnosti miruje, kar pomeni, da udeleženec Programa 5.000 ne more prejemati denarnega nadomestila oziroma denarne pomoči, delovna knjižica pa v času izobraževanja ostaja na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje.

5.3.3. Pravice in obveznosti udeležencev Programa 5.000

Pravice in obveznosti udeležencev programa 5.000 se vsako leto uskladijo s programom, ki ga sprejmejo na Vladi Republike Slovenije.

Brezposelna oseba, ki se udeležuje Programa 5.000, ima pravico do kritja:

- a) stroškov predhodnega zdravniškega pregleda in zavarovanja za primer nesreče pri delu, če je to glede na vsebino programa in dela potrebno,
- b) šolnine,
- c) stroškov javnega prevoza do kraja izvajanja programa in nazaj (glede na prisotnost),
- d) stroškov bivanja v dejanskem obsegu,
- e) prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje,
- f) stroškov učnega gradiva in učnih pripomočkov,
- g) štipendije v skladu s pravilnikom o štipendiranju brezposelnih oseb, vključenih v program v šolsko leto 1999/2000, 2000/20001, 2001/2002, 2002/2003 (v šolskem letu 1998/1999 je 859 udeležencev prejelo denarno nadomestilo, 257 pa denarno pomoč),
- h) dodatka za pomoč druge osebe invalidnim osebam (ter učne pripomočke) ter
- i) zavarovanja za primer poškodbe pri delu in poklicnih boleznih.

V primeru, da je brezposelna oseba pred prijavo v evidenco brezposelnih oseb imela z bivšim delodajalcem sklenjeno pogodbo o izobraževanju, je upravičena do povračila preostalih stroškov izobraževanja od datuma prijave na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje.

Hkrati s pravicami pa ob prijavi v Program 5.000 brezposelna oseba prevzame tudi dolžnosti:

- a) da se bo v program vključila in se izobraževanja udeleževala,
- b) da bo izobraževanje dokončala v roku, ki ga določi izvajalec programa z izobraževalnim načrtom,
- c) da bo Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje in izvajalcu oziroma delodajalcu sproti sporočala vse spremembe, ki bi vplivale na potek programa,
- d) da bo v primeru individualne vključitve v program Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje najkasneje v 15. dneh po zaključku programa posredovala potrdilo o uspešno zaključenem izobraževanju oziroma usposabljanju,
- e) da ne bo odklonila zaposlitve pri delodajalcu po zaključenem izobraževanju,
- f) da bo v primeru neizpolnjevanja navedenih obveznosti Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje povrnila vsa prejeta sredstva v revalorizirani višini skupaj s pogodbeno dogovorjenimi obrestmi.

V primeru, da se udeleženec Programa 5.000 zaposli v času trajanja izobraževanja, obdrži pravico do plačila stroškov šolnine, če izpolnjuje obveznosti, ki so bile predpisane z izobraževalnim programom oziroma z izobraževalnim načrtom.

5.3.4. Upravljanje Programa 5.000

Pri pripravah Programa 5.000 sodelujejo v okviru Vladne projektne skupine za organizacijo, spremljanje in nadzor in Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje predstavniki Centra Republike Slovenije za poklicno izobraževanje, Andragoškega centra Slovenije, Gospodarske zbornice Slovenije, Obrtne zbornice Slovenije in ostali socialni partnerji.

5.3.5. Financiranje Programa 5.000

Program 5.000 je od začetka financiran s stani obeh omenjenih ministrstev. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport je prevzelo obveznosti:

- a) v celoti pokrite šolnine za osnovno šolo za odrasle,
- b) šolnine v oddelkih ter
- c) delno izvajanje javnih del – učna pomoč,

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve financira vse pravice brezposelnim osebam ter šolnino v primeru individualnih vključitev.

Od začetka izvajanja programa do konca šolskega leta 2002/03 je bilo za Program 5.000 porabljeno 7.354.400.000,00 SIT.

5.3.6. (Ne)uspešnost Programa 5.000

Za program 5000 v šolskem letu 2000/2001 ni veliko zanimanja. Skupno je v programe vključeno 3.685 oseb, od tega 2.065 novih, 944 se jih šola drugo leto, 686 pa tretje leto.

V šolskem letu 2000/01 je 70,3 % oseb uspešno zaključilo izobraževanje, 16,3 % udeležencem je Zavod podaljšal rok za dokončanje šolanja, 2,3 % udeležencev pa je začasno prekinilo izobraževanje. V kolikor bi pri oceni uspešnosti "Programa 5000" za šolsko leto 2000/2001 upoštevali udeležence, ki jim je Zavod podaljšal rok za dokončanje šolanja, in udeležence, ki so zaradi objektivnih razlogov le začasno prekinili šolanje, bi bilo možno predvideti, da bo izobraževanje uspešno zaključilo približno 90 % udeležencev. V času šolanja oz. neposredno po zaključku se je zaposlilo 22,3 % udeležencev "Programa 5000". Delež zaposlenih je bil najvišji pri udeležencih višjih ter visokih strokovnih šol in univerzitetnih programov (41,8 %), najnižji pa pri udeležencih osnovne šole za odrasle (9,5 %), kar je bilo pričakovati. (10.3.2009, ess.gov.si/predstavitev/letna_porocila/lp01)

Ker je bilo načrtovano več kot 5000 novih vključitev, realizirano pa jih je bilo 55-60 %, bo po določenih kadrih zopet večje povpraševanje kot je ponudba.

Razlogi za nižjo realizacijo vključitev so predvsem:

- a) dolžina trajanja programov nižjega poklicnega izobraževanja (dve šolski leti). Ob zaključku šolanja udeleženci pridobijo le nižjo poklicno izobrazbo, ki pa se ne upošteva pri prehodu na programe višjih zahtevnostnih stopenj v isti smeri;
- b) poklici, ki so izrazito deficitarni na trgu delovne sile zadnjih deset let, niso ugledni, pogosto jih spremljajo nepriljubljene plače in težji delovni pogoji;
- c) slabo poznavanje načina izobraževanja in pomanjkanje interesa med delodajalci za odprtje učnih mest.

5.3.7. Strukturne značilnosti vključenih in vrste programov

V letu 2000 je med vsemi udeleženci delež mladih v starosti do 26 let znašal 69,1 %, med novo vključenimi pa 68,7 %. Delež udeležencev brez (srednje) poklicne oziroma strokovne izobrazbe je med vsemi vključenimi znašal 63,1 %, med novo vključenimi pa 58,6 %. Med udeleženci so prevladovali dolgotrajno brezposelni, teh je bilo 2.593 oziroma 46,9 %, vključenih je bilo 2.333 iskalcev prve zaposlitve ter 182 invalidnih oseb.

Več kot polovica (54,5 % oziroma 3.012) udeležencev Programa 5.000 se je izobraževala v programih poklicnega izobraževanja, sledijo vključeni v programe štiriletnih srednjih šol (2.099 oziroma 38,0 %), v splošnih programih, to je gimnazije in osnovna šola (312 oziroma 5,6 % vseh udeležencev), najmanj pa na tako imenovanem terciarnem nivoju, višjih, visokih strokovnih šol in v univerzitetnih programih (105 oziroma 1,8 % vseh udeležencev). (Izvajanje programov in ukrepov na področju zaposlovanja, www.ess.gov.si, 16. 3. 2007)

5.3.8. Projektno učenje za mlajše odrasle – PUM

Program Projektnega učenja za mlajše odrasle – PUM je javno veljavni izobraževalni program za posebno ciljno skupino mladih od 15 do 25 let, ki so iz različnih razlogov zapustili šolanje in so brezposelni.

Program sicer ne zagotavlja formalne izobrazbe, je priprava na ponovno vključitev v redno izobraževanje. Namen programa je motivirati, da se mladi ponovno vključijo v prekinjeno izobraževanje in si pridobijo poklicno ali strokovno izobrazbo, hkrati pa ima namen usposobiti vključene za večjo konkurenčnost na trgu delovne sile. Mladi naj bi spoznali čim več različnih poklicev, v okviru katerih naj bi spoznali svoje interese in talente.

Program Projektno učenje za mlajše odrasle – PUM se je od prvega leta vključevanja, torej od šolskega leta 1998/99 do šolskega leta 2000/2001 toliko razvil, da se izvaja že v osmih območnih službah Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, in sicer na lokacijah: v Ljubljani, Celju, Radovljici, Murski Soboti, Ajdovščini, Kopru, Slovenj Gradcu in Mariboru. Program je finančno podprt s strani Ministrstva za šolstvo, znanost in šport, Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje in občin iz območij, kjer program poteka.

Od začetka se izvaja vzporedno ob Programu 5.000.

Projektno učenje za mlajše odrasle – PUM traja eno leto, mladi se lahko vanj vključijo kadarkoli med letom, prav tako lahko kadarkoli iz programa izstopijo.

V primeru, da se odločijo za program, je le-ta zanje brezplačen, hkrati pa so jim nudene vse ugodnosti, ki jih nudi status brezposelne osebe.

Eden izmed temeljnih pogojev za izvajanje programa je mentorska skupina, ki je sestavljena iz treh mentorjev, ki imajo ustrezno izobrazbo ter licenco za opravljanje mentorstva Projektnega učenja za mlajše odrasle – PUM-a. Strokovno izpopolnjevanje mentorjev se izvaja na Andragoškem centru. (Projektno učenje za mlajše osebe – PUM, www.acs.si/projekti, 22. 3. 2007)

Evalvacijo Projektnega učenja za mlajše odrasle - PUM za vsa ta šolska obdobja je pripravil Andragoški center Slovenije skupaj s Filozofsko fakulteto in Fakulteto za družbene vede. »Prvi rezultati so vzpodbudni, saj skoraj vsi udeleženci želijo nadaljevati v formalnem izobraževanju, ki vodi do pridobitve poklica in poveča zaposlitvene možnosti. Prav tako zadnje poročilo PUM-a, ki se je odvijal znotraj programa 5.000, kaže, da visok delež udeležencev (68,7 %) doseže že med izvajanjem programa uspeh tudi v izobraževanju.« (www.ess.gov.si, Pregled izvajanja Programa 5.000)

5.4. PROGRAM 10.000 +

Program 10.000 + je program izobraževanja brezposelnih oseb. Vsako šolsko leto posebej ga pripravi Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in Ministrstvo za šolstvo in šport, Vlada Republike Slovenije ga potrди.

Pri pripravi programa sodelujejo tudi Ministrstvo za gospodarstvo, Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, Gospodarska zbornica Slovenije, Obrtna zbornica Slovenije, Center za poklicno izobraževanje ter Andragoški center Slovenije.

Program 10. 000 + je izpopolnjeno nadaljevanje Programa 5.000, izvajati se je začel s šolskim letom 2003/2004.

Moto Programa 10.000 + je »Z višjo izobrazbo ali novim poklicem do zaposlitve«. Program 10.000 + namreč omogoča vključitev v izobraževanje po javno veljavnih programih za pridobitev osnovne, splošne, poklicne, strokovne, tehniške ali univerzitetne izobrazbe.

Z vključitvijo v program brezposelna oseba dobi priložnost, da dokonča program izobraževanja, ki ga je nekoč že skušala končati, a ji ni uspelo, ter si s tem dvigne svojo izobrazbeno raven. Prav tako se brezposelna oseba lahko vpiše v drug izobraževalni program, če ji le-ta omogoča boljšo možnost zaposlitve.

Z višjo stopnjo izobrazbe in boljšo usposobljenostjo ali z izpopolnjevanjem znanja, veščin in spretnosti si lahko brezposelna oseba izboljša svoj položaj na trgu dela.

Pomembno je, da z izobraževanjem in usposabljanjem brezposelna oseba spreminja svoj osebni in strokovni razvoj.

Temeljni cilji Programa 10. 000 + so še vedno temeljni cilji Programa 5.000, torej:

- a) povečanje zaposljivosti brezposelnih oseb,
- b) zmanjšanje poklicnega strukturnega neskladja in
- c) dvig izobrazbene ravni.

5.4.1. Izvajanje Programa 10.000+

Glavni izvajalec Programa 10. 000 + je Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Pristojne območne službe sklepajo pogodbe s podizvajalci izobraževalnih programov, ki morajo imeti priznano usposobljenost za izvedbo priprav na preverjanje in potrjevanje posamezne nacionalne poklicne kvalifikacije, medtem ko postopke preverjanja in potrjevanja nacionalnih poklicnih kvalifikacij izvajajo organizacije, ki so potrjene s strani Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. (www.ess.gov.si, 12. 2. 2007)

V izobraževalnih programih je vključenih največ mladih do 26 let brez poklica in strokovne izobrazbe (62 % do 65 %) in žensk (56, 3 %).

Naloge izvajalcev programov izobraževanja brezposelnih oseb so:

- a) določijo odgovorno osebo – skrbnika za strokovno vodenje in kakovostno izvajanje izobraževalnega programa,
- b) pri pripravi načrtov izobraževanja in izvedbi programa sodelujejo s pristojno območno službo Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje,
- c) izdajo sklep o priznanju predhodno pridobljenih znanj posameznega udeleženca,
- d) pošljejo izvedbene predmetnike pristojni območni službi Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje,
- e) zagotovijo izvajanje praktičnega pouka, če je le-ta del posameznega izobraževalnega programa,
- f) Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje pošljejo urnik izvajanja programa,
- g) vodijo evidenco prisotnih oseb, ki so vključene v program,
- h) redno mesečno obveščajo Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje oziroma območne službe o spremembah, ki bi utegnile vplivati na izvedbo programa,
- i) redno mesečno obveščajo Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje oziroma območne službe o prenehanjih izobraževanja v roku 8 dni od nastanka prenehanja programa,
- j) zagotavljajo svetovalno pomoč udeležencev programa,
- k) kadarkoli omogočijo vpogled v dokumentacijo Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje, Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve ter Ministrstvu za šolo in šport med trajanjem programa in najmanj dve leti po prenehanju programa,

- l) upoštevajo etična načela in predpise o varovanju osebnih podatkov udeležencev programov ter
- m) sodelujejo z Zavodom Republike Slovenije za zaposlovanje in pristojnima ministrstvoma pri promociji izobraževalnih programov. (www.mddsz.gov.si, 14. marec 2007)

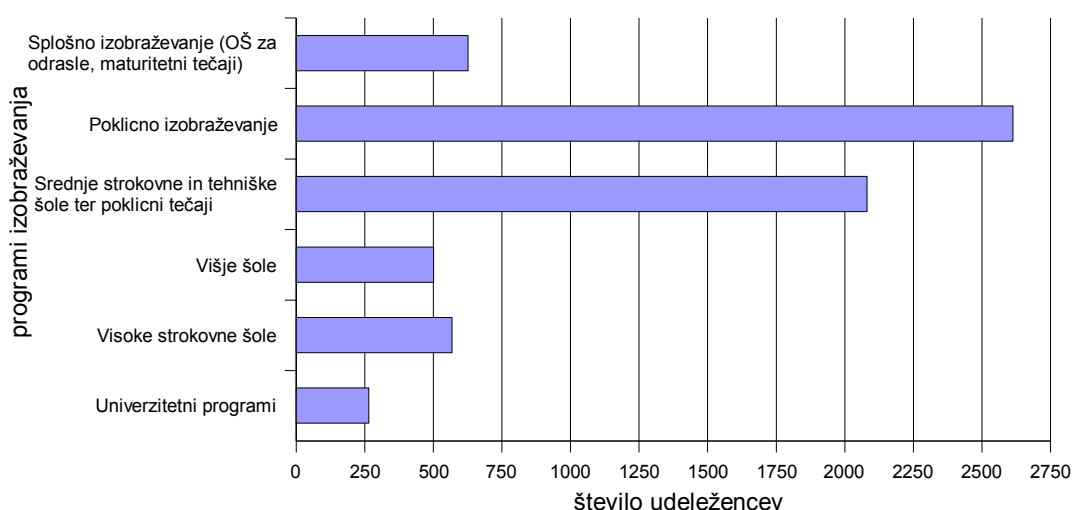
5.4.2. Ciljne skupine Programa 10.000+

Leto 2005

Program 10. 000 + je namenjen brezposelnim osebam brez poklicne ali strokovne izobrazbe ter brezposelnim osebam, ki s svojo poklicno oziroma strokovno izobrazbo ne morejo dobiti dela, na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje pa so prijavljeni več kot šest mesecev. Prednostno je program namenjen ženskam (ciljna skupina, sofinancirana iz Evropskega socialnega sklada), starejšim od 40 let brez izobrazbe – predvsem pri pridobitvi certifikatov o nacionalni poklicni kvalifikaciji ter brezposelnim osebam s poklicno in strokovno izobrazbo, ki na tem področju niso mogle dobiti zaposlitve in so bile pri Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje prijavitelne več kot šest mesecev. Cilj programa je vključiti 70 % brezposelnih brez poklicne ali strokovne izobrazbe.

V program so se vključevale tudi osebe, ki jim je delovno razmerje prenehalo kot presežnim delavcem zaradi poslovnih razlogov, stečaja, likvidacije ali prisilne poravnave in so imele z delodajalcem sklenjeno pogodbo o izobraževanju. V tem primeru so se jim krili preostali stroški programa izobraževanja. (www.ess.gov.si, Poročilo programa 10.000 -2004/2005)

Slika 2: Vključene brezposelne osebe v programe izobraževanja (vir: ess.gov.si)

Programi, ki so se izvajali v okviru Programa 10. 000 + , so bili:

- a) javno veljavni izobraževalni programi za odrasle, ki vključujejo programa Projektno učenje za mlajše odrasle (PUM) in Usposabljanje za življenjsko uspešnost - Most do izobrazbe (UŽU - MI),
- b) formalno izobraževalni programi, ki vključujejo izobraževanja od osnovne šole do vključno diplomskega študija,
- c) priprave in postopki preverjanja in potrjevanja znanj, spretnosti in kompetenc, ki so določene s Katalogom strokovnih znanj in spretnosti za pridobitev nacionalnih poklicnih kvalifikacij (certifikatov).

5.4.3. Pravice in obveznosti udeležencev Programa 10.000+

Pravice za udeleženca posameznega programa določi Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje glede na značilnost posameznega programa in glede na značilnosti in potrebe brezposelne osebe, ki se vključuje v program.

Večinoma velja, da v času vključitve v programe formalnega izobraževanja ter PUM-a brezposelna oseba pridobi status udeleženca izobraževanja v skladu s 53.b. členom Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, ki govori, da se brezposelna oseba, ki ji ni možno zagotoviti ustrezne ali primerne zaposlitve, lahko vključi v izobraževanje v skladu s predpisi, ki urejajo to področje, zaradi izboljšanja položaja na trgu dela na podlagi zaposlitvenega načrta.

V času izobraževanja pravice iz naslova zavarovanja za primer brezposelnosti mirujejo (udeleženec Programa 10. 000 + ne prejema denarnega nadomestila ali denarne pomoči). Oseba v času vključitve v izobraževanje ni registrirana v evidenci brezposelnih oseb.

Ko se brezposelna oseba vključi v izobraževalni program za odrasle na osnovnem in sekundarnem nivoju izobraževanja, vključno s programom PUM, pridobi status udeleženca izobraževanja odraslih, medtem ko v programu poklicnega izobraževanja pridobi status vajenca. Status študenta udeleženec Programa 10. 000 + pridobi z vključitvijo v programe višjih, visokih strokovnih šol ter univerzitetnih programov.

Udeleženci programa UŽU - MI v skladu z Zakonom o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti pridobijo z vključitvijo v program UŽU - MI status osebe vključene v program Aktivne politike zaposlovanja. (www.ess.gov.si, Poročilo programa 10000-2004-2005)

5.4.4. Upravljanje Programa 10.000+

Vladna projektna skupina za organizacijo, spremljanje in nadzor nad izvajanjem Programa izobraževanja za brezposelne osebe je bila imenovana s strani Vlade Republike Slovenije s sklepom številka 02401-6/2006/3 na 79. redni seji dne 22. 6. 2006. Sestavljajo jo predstavniki najpomembnejših institucij izobraževanja in zaposlovanja v državi. Vodi jo predstavnik Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve.

Naloge, ki jih opravlja:

- a) obravnava in strokovno uskladi program izobraževanja brezposelnih oseb za šolsko leto in ga predloži pristojnima ministrstvoma
- b) obravnava in potrdi upravičenost odstopanj od normativov za oblikovanje oddelkov za brezposelne osebe,
- c) obravnava in potrdi upravičenost višjih stroškov izobraževalnega programa pri vključitvi v programe tehnike in naravoslovja ter deficitarne poklice,
- d) spremlja izvajanje programa na osnovi poročil, ki jih dvakrat letno pripravi Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje v sodelovanju z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve ter Ministrstvom za šolo in šport,
- e) oceni ustreznost izvajanja programa in po potrebi izda predloge za spremembe v izvajanju,
- f) obravnava in strokovno uskladi končno poročilo o izvajanju programa ter ga predlaga pristojnima ministrstvoma,
- g) obravnava in strokovno uskladi izhodišča za Program izobraževanja brezposelnih oseb za naslednje obdobje in jih predlaga pristojnima ministrstvoma.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve vodi in upravlja Program izobraževanja za brezposelne osebe, poleg tega pa ima še naslednje naloge:

- a) vodi in koordinira pripravo Programa izobraževanja za brezposelne osebe,
- b) Vladi Republike Slovenije predlaga sam program in njegove dopolnitve,
- c) zagotavlja finančna sredstva za izvajanje programov in posameznih aktivnosti v programih,
- d) v sodelovanju z Zavodom Republike Slovenije za zaposlovanje pripravi in financira informativna gradiva o Programu izobraževanja za brezposelne osebe, ki se jih pošlje po vseh uradih za delo, knjižnicah, mladinskim centrom, centrom za socialno delo, časopisom ter drugim množičnim občilom,
- e) spremlja izvajanje programov in ocenjuje ustreznost na osnovi poročil,
- f) oblikuje morebitne potrebne spremembe,
- g) vodi priprave poročila o izvajanju programov ter jih posreduje Vladi Republike Slovenije,
- h) v okviru evalvacije ukrepov in programov aktivne politike zaposlovanja umesti Program izobraževanja za brezposelne osebe med programe, ki jih bodo evalvirali zunanji izvajalci, izbrani z javnim razpisom.

Ministrstvo za šolo in šport tudi sodeluje pri vodenju in upravljanju Programa izobraževanja za brezposelne osebe ter sodeluje pri pripravi programa. Ostale naloge:

- a) zagotavlja finančna sredstva,
- b) določi kalkulacije posameznega programa za določitev višine šolnine,
- c) izda Sklep o razmestitvi in obsega vpisa pri izvajanju izobraževalnih programov, kamor se lahko vpišejo brezposelne osebe,
- d) obvešča izvajalce, ravnatelje, vodje programov, učitelje,
- e) spremlja izvajanje in financiranje osnovne šole za odrasle,
- f) izvaja učno pomoč za brezposelne (potrebni postopki za prijavo programa javnih del, spremlja izvajanje z vidika izpolnjevanja obveznosti mentorjev in izvajalskih organizacij, spremlja izvajanje z vidika udeležencev programov, ki uporabljajo učno pomoč),
- g) pripravlja strokovno mnenje upravičenosti odstopanj od normativov za oblikovanje oddelkov za brezposelne osebe ter
- h) pripravlja strokovno mnenje upravičenosti višjih stroškov izobraževalnega programa pri vključitvi v programe tehnike in naravoslovja ter deficitarnih poklicev.

Pomembno vlogo pri Programu izobraževanja brezposelnih oseb ima tudi Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, ki na nacionalnem nivoju opravlja naloge:

- a) pripravlja navodila in strokovne podlage za izvedbo Programa izobraževanja brezposelnih oseb,
- b) pripravlja promocijsko gradivo,
- c) sodeluje z izvajalci programov pri načrtovanju izvedb, organizaciji programov in spremljanju udeležencev,
- d) spremlja izvajanje programa v skladu z navedenimi kazalci, pripravlja poročila in s tem povezano zagotavlja podporni informacijski sistem ter
- e) izvaja finančne obveznosti do izvajalcev in udeležencev.

Območne službe Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje:

- a) obveščajo in motivirajo brezposelne osebe za vključitev v programe izobraževanja,
- b) izvajajo poklicno svetovanje, pripravljajo ali dopolnjujejo zaposlitvene načrte,
- c) sodelujejo z izvajalci v regiji glede planiranja izvedbe posameznega programa, pri vključevanju brezposelnih oseb ter spremljanju udeležencev programov,
- d) sistematično spremljajo izvajanje programov (preverjajo prisotnost udeležencev med izobraževanjem, izpolnjevanje pogojev iz izobraževalnega programa, pravočasno zagotavljajo pomoč udeležencem s težavami, spremljajo izpolnjevanje pogodbenih obveznosti izvajalcev in nudijo pomoč pri zaposlovanju udeležencev),
- e) izvajajo finančne obveznosti do izvajalcev in udeležencev. (www.mddsz.gov.si, 14. marec 2007)

5.4.5. Vključevanje brezposelnih oseb v programe izobraževanja in usposabljanja ter njihove pravice in obveznosti

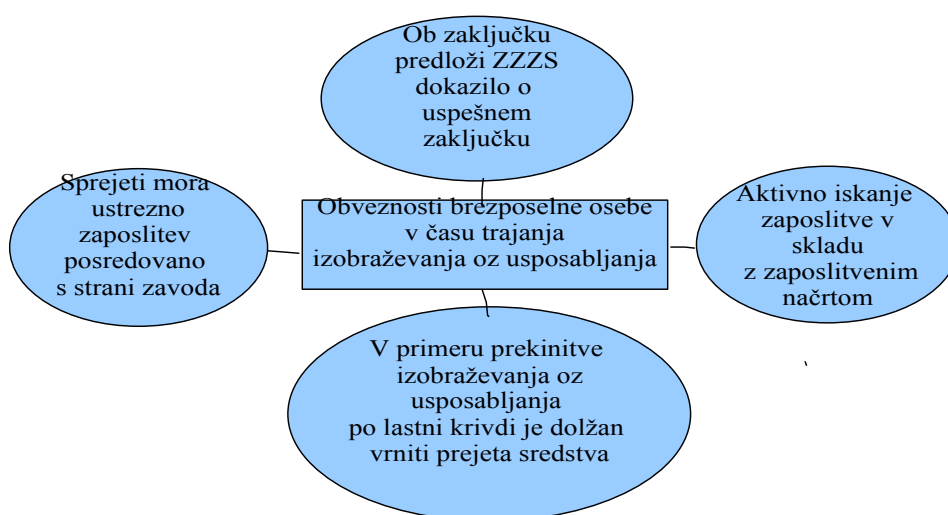
Brezposelne osebe se v posamezne programe izobraževanja in usposabljanja vključijo na podlagi zaposlitvenega načrta, ki je dogovor o predvidenih aktivnostih brezposelne osebe pri iskanju zaposlitve in pri vključevanju v programe aktivne politike zaposlovanja.

Pri pripravi zaposlitvenega načrta in pri vključevanju brezposelnih oseb se upoštevajo naslednji kriteriji:

- stanje na trgu dela na določenem območju in stanje v določenem poklicu,
- osebne, poklicne, delovne in druge sposobnosti brezposelne osebe,
- možnosti za uspešen zaključek programa,
- želje brezposelne osebe glede vrste programa, v katerega bi se želela vključiti, če so želje utemeljene, če jih je smiselno upoštevati glede možnosti za zaposlitev v določenem okolju in obdobju,
- stroški vključitve v program.

Zavod z brezposelno osebo pred vključitvijo v posamezen program sklene pogodbo o vključitvi, s katero se opredelijo pravice in obveznosti v času trajanja izobraževanja oziroma usposabljanja.

Slika 3: Obveznosti oziroma dolžnosti udeležencev, ki so vključene v program izobraževanja oziroma usposabljanja brezposelnih oseb (vir: ess.gov.si).

Slika 4: pravice udeležencev, ki so vključeni v programe izobraževanja oziroma usposabljanja brezposelnih oseb (vir: ess.gov.si)

6. ANALIZA DOSTOPNOSTI IZOBRAŽEVALNIH PROGRAMOV ZA BREZPOSELNE OSEBE

»Izobraževanje odraslih temelji na naslednjih načelih:

- vse-življenjskost izobraževanja,
- dostopnost izobraževanja pod enakimi pogoji,
- svoboda in avtonomnost pri izbiri poti, vsebine, oblik, sredstev in metod izobraževanja,
- laičnost izobraževanja odraslih, ki se opravlja kot javna služba,
- strokovna in etična odgovornost izobraževalcev,

- spoštovanje osebnosti in dostojanstva vsakega udeleženca in
- v izobraževanju odraslih, ki daje javno veljavno izobrazbo, doseganje enakih standardov kot v izobraževanju mladine. (2. člen Zakona o izobraževanju odraslih – ZIO, www.sviz.si, 22. 3. 2007)

Dostopnost izobraževanja odraslih, torej tudi brezposelnih oseb, naj bi bila določena z Zakonom o izobraževanju odraslih.

7. ANALIZA USPEŠNOSTI IZOBRAŽEVALNIH PROGRAMOV

Leta 1998 se je v okviru usposabljanja z delovnim razmerjem zaposlilo 6.350 brezposelnih oseb, kar je za več kot polovico (56,6 %) več kot v prejšnjem letu. K povečanju učinkovitosti programov z vidika pospeševanja zaposlovanja je prispevalo tudi izvajanje tako imenovanih "placement programov", kjer izvajalec prevzame obveznost iskanja zaposlitve za udeležence izobraževanja oziroma usposabljanja.

V letu 1998 so se za skupine brezposelnih oseb izvajali programi funkcionalnega izpopolnjevanja ter programi usposabljanja za I. in II. stopnjo zahtevnosti dela (USO programi), kjer so se izvajalci obvezali, da bodo od 60 do 80 % udeležencem zagotovili zaposlitev v šestih mesecih po uspešno končanem izobraževanju oz. usposabljanju. (Cilji izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb v letu 1998, www.ess.gov.si, 16. 3. 2007)

Leta 1998 je bil zelo učinkovit program tudi usposabljanje z delovnim razmerjem, saj je večina udeležencev usposabljanja, ki traja največ šest mesecev, ohranila zaposlitev še najmanj šest mesecev po končanem programu. V okviru tega programa se je zaposlilo 6.350 brezposelnih oseb, med njimi pa so prevladovali dolgotrajno brezposelni (47,8 %), mladi do 26 let (57,0 %), brezposelne osebe s poklicno izobrazbo (36,9 %). Delež prejemnikov denarnega nadomestila oziroma denarne pomoči je znašal 18,3 %, iskalcev, prve zaposlitve pa 35,8 %. (Programi usposabljanja na delovnem mestu, www.ess.gov.si, 16. 3. 2007)

Leta 2000 je 4.484 (81,1 %) udeležencev, ki so se vključevali v Program 5.000, zaključilo izobraževanje v predvidenem časovnem obdobju, torej do 31. 8. 2000. 80,7 % udeležencev je omenjeni program uspešno zaključilo:

- najvišji je bil delež med udeleženci programov strokovnega oziroma tehniškega izobraževanja,
- zaskrbljujoče nizek je bil v programih osnovne šole za odrasle in programih gimnazije (skupaj le 71,2 %).

Prav pri slednji skupini je doslej ugotovljeni osip najvišji (7,5 %), v programih poklicnih šol znaša 5,4 %, medtem ko je relativno nizek osip v programih strokovnih oziroma tehniških šol (3,8 %).

Neuspešnih je bilo skupaj 220 udeležencev (4,9 %), 86 (1,9 %) udeležencev je zaradi objektivnih razlogov izobraževanje prekinilo in bodo z njim nadaljevali, ko bodo razlogi za mirovanje prenehali, ostalim pa je bil rok za dokončanje programa podaljšan.

Do novembra 2000 se je zaposlilo kar 1.135 udeležencev (25,3 %), še v času trajanja izobraževanja 458 oseb, v šestih mesecih po zaključku izobraževanja pa 527 udeležencev, ostali so se zaposlili kasneje. (Izvajanje programov in ukrepov na področju zaposlovanja, www.ess.gov.si, 16. 3. 2007)

Tabela 9: Analiza uspešnosti formalnih programov izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb (vir: ess.gov.si)

Šolsko leto	Vsi vključeni	Podaljšanje ali mirovanje izobraževanja	Število udeležencev, ki so uspešno zaključili program	Število udeležencev, ki so nadaljevali z izobraževanjem	Število udeležencev, ki so se zaposlili
2003/04	7.351	1.822	2.495	2.726	767
2004/05	6.654	2.354	1.689	2.520	587

V analizo so vključeni formalni programi izobraževanja:

- a) PUM ali projektno učenje za mlajše odrasle,
- b) NPK ali program izobraževanja in pridobitve, v katerega je vključen tudi program 10000+ in
- c) UŽU – MI ali program usposabljanja za življenjsko uspešnost.

8. PREVERJANJE VELJAVNOSTI HIPOTEZ

V tem poglavju empirično preverjamo veljavnost dveh zastavljenih hipotez, in sicer na podlagi zbranih podatkov.

8.1. PREVERJANJE PRVE HIPOTEZE

Prva hipoteza se glasi:

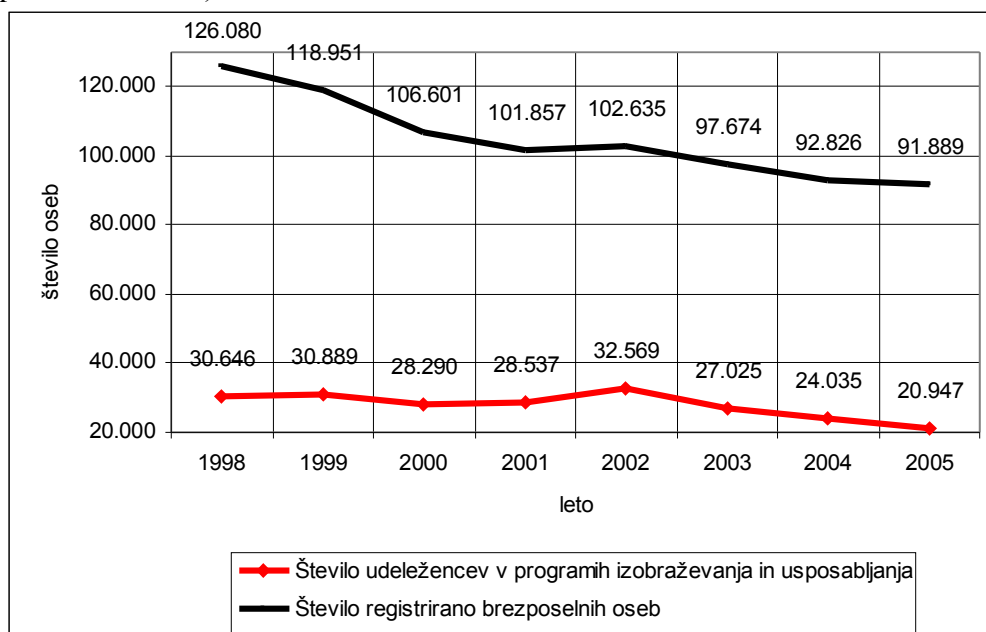
Od leta 1998 do 2005 so v Republiki Sloveniji nastale pomembne spremembe v obsegu in strukturi registrirano brezposelnih oseb, in sicer:

- Število brezposelnih oseb se je pomembno zmanjšalo.
- Pomembno se je izboljšala izobrazbena struktura brezposelnih oseb.
- Pomembno se je izboljšala struktura brezposelnih oseb: zmanjšal se je delež dolgotrajno brezposelnih oseb (s prijavo nad eno leto), delež starejših oseb (nad 40 let) in delež žensk.

8.1.1. Število brezposelnih oseb

Število registrirano brezposelnih oseb je bilo v letu 2005 manjše za 34.191 oseb glede na leto 1998. Ta upad (relativno kar za 27,1 %) lahko štejemo kot pomemben. Brezposelnost je upadala v celotnem opazovanem obdobju, z izjemo leta 2002, ko se je glede na predhodno leto nekoliko povečala (slika 2).

Slika 2: Gibanje števila registrirano brezposelnih oseb in števila udeležencev v programih izobraževanja in usposabljanja od leta 1998 do 2005 v Republiki Sloveniji (Vir: narisano na osnovi podatkov ZRSZ)

8.1.2. Izobrazbena struktura brezposelnih oseb

Podatki v tabeli 11 kažejo, da se je od leta 1998 do 2005 izobrazbena struktura brezposelnih oseb pomembno spremenila. Ob skupnem zmanjšanju – kot že rečeno – za 27,1 % je relativno najbolj upadlo število oseb s III. stopnjo izobrazbe (kar za 53 %), število oseb z II. stopnjo za 42 %, s I. stopnjo izobrazbe za 36 % (absolutno največ, in sicer za 18.112 oseb) in podobno. Edina izjema so brezposelne osebe s VII. stopnjo izobrazbo in več, saj je njihovo število v tem obdobju naraslo za 2.507 oseb in se je več kot podvojilo.

Tabela 10: Izobrazbena struktura registrirano brezposelnih oseb v Republiki Sloveniji od leta 1998 do 2005. (Vir. Po podatkih ZRSZ)

Leto	Povprečna registrirana brezposelnost po stopnjah izobrazbe							
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII. +	Skupaj
1998	50.597	8.550	2.211	32.691	26.330	3.358	2.342	126.080
1999	48.534	7.972	1.983	30.872	24.532	2.928	2.130	118.951
2000	43.454	6.903	1.705	27.328	22.421	2.592	2.199	106.601
2001	41.286	6.637	1.536	25.742	21.947	2.238	2.471	101.857
2002	41.542	6.679	1.482	25.533	22.424	2.118	2.858	102.635
2003	37.245	5.917	1.301	23.659	23.627	2.086	3.839	97.674
2004	33.493	5.127	1.076	21.817	24.598	2.134	4.582	92.826
2005	32.485	4.968	1.033	21.561	24.815	2.178	4.849	91.889

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII. +	Skupaj
Sprememba v letu 2005 glede na leto 1998 (v številu)	-18.112	-3.582	-1.178	-11.130	-1.515	-1.180	2.507	-34.191
Sprememba v letu 2005 glede na leto 1998 (v %)	-35,8	-41,9	-53,3	-34,0	-5,8	-35,1	107,0	-27,1

8.1.3. Dolgotrajna brezposelnost

Relativno se je v opazovanem obdobju najbolj zmanjšalo število dolgotrajno brezposelnih oseb, kar je jasno razvidno iz tabele 12. Zlasti se je zmanjšalo število oseb, ki so bile prijavljene na Zavodu za zaposlovanje več kot dve leti.

8.1.4. Starejše brezposelne osebe

Relativno se je od leta 1998 do 2005 najbolj zmanjšalo število brezposelnih oseb do 18 let (kar za 75 %), bolj kot splošno znižanje (za 27 %) se je znižala brezposelnih oseb od 40 do 50 let ter od 18 do 25 let, pretežno torej najbolj »zaposlitveno vitalnih« skupin. Nekatere starostne skupine so se relativno povečale. Bolj podrobno v tabeli 13 in na sliki 4.

Tabela 11: Gibanje brezposelnosti po dolžini čakanja na zaposlitev od leta 1998 do 2005 v Republiki Sloveniji (Vir: po podatkih ZRSZ)

Leto	Registrirana brezposelnost ob koncu leta glede na čas trajanja brezposelnosti						
	do 6 mesecev	6 – 9 mesecev	9 – 12 mesecev	1 – 2 leti	2 – 3 leta	3 – 5 let	nad 5 let
1998	30.890	8.195	8.195	26.981	17.525	15.634	18.534
1999	30.808	7.137	6.067	21.530	16.058	18.080	19.270
2000	29.742	5.863	5.543	16.310	12.899	17.483	18.868
2001	34.020	6.315	5.908	14.464	9.167	13.751	18.232
2002	34.178	7.185	7.698	18.988	8.313	10.469	15.806
2003	36.725	8.205	7.814	18.656	9.474	7.130	9.572
2004	36.945	7.612	6.962	18.008	8.447	7.148	7.705
2005	33.631	8.086	7.627	16.816	8.730	8.086	8.913

Sprememba v letu 2005 glede na leto 1998 (v številu)	2.741	-109	-568	-10.165	-8.795	-7.548	-9.621
Sprememba v letu 2005 glede na leto 1998 (v %)	8,9	-1,3	-6,9	-37,7	-50,2	-48,3	-51,9

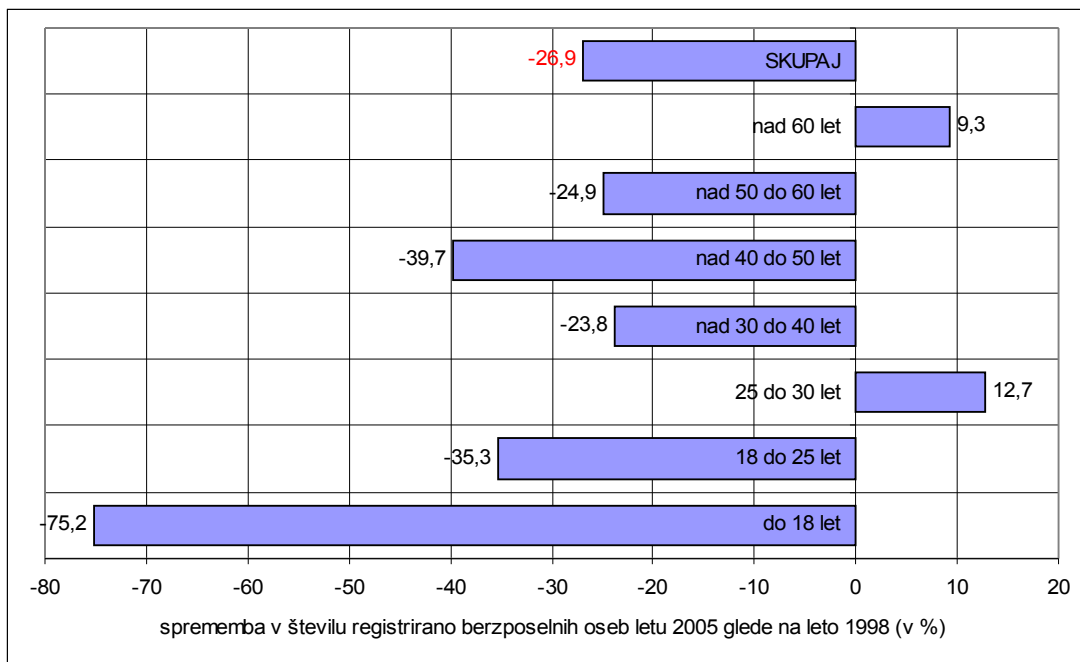
Tabela 12: Spremembe v starostni strukturi brezposelnih oseb, primerjava med letom 1998 in 2005 v Republiki Sloveniji (Vir: po podatkih ZRSZ)

Starost brezposelnih oseb	do 18 let	18 do 25 let	25 do 30 let	nad 30 do 40 let	nad 40 do 50 let	nad 50 do 60 let	nad 60 let	SKUPAJ
Sprememba v letu 2005 glede na leto 1998 (v številu)	-831	-10.366	1.780	-5.482	-12.587	-6.643	79	-34.050
Sprememba v letu 2005 glede na leto 1998 (v %)	-75,2	-35,3	12,7	-23,8	-39,7	-24,9	9,3	-26,9

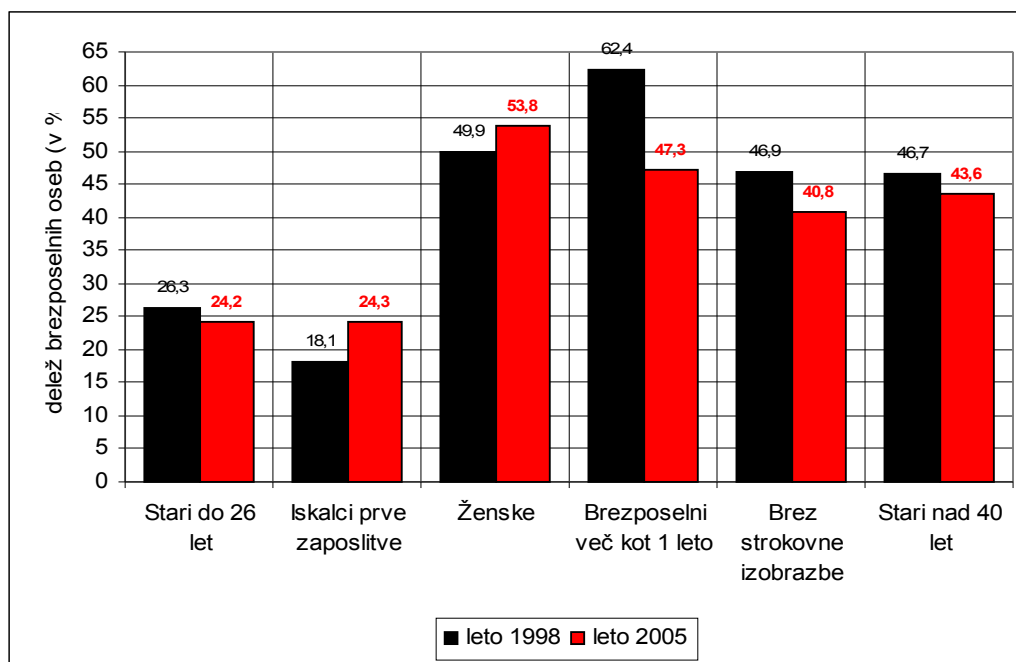
8.1.5. Tipične skupine brezposelnih oseb

Če pogledamo spremembe s primerjavo med letom 1998 in 2005 še nekoliko bolj celostno s tipičnimi skupinami brezposelnih oseb oziroma njihovih deležev, so razmerja prikazana na sliki 5. Ocenimo lahko, da je bil pri večini teh skupin dosežen občuten napredek oziroma izboljšanje stanja, z izjemo povečanega deleža žensk ter iskalcev prve zaposlitve.

Slika 4: Spremembe v starostni strukturi brezposelnih oseb, primerjava med letom 1998 in 2005 v Republiki Sloveniji (Vir: narisano po podatkih iz tabele 13))

Slika 5: Primerjava tipičnih skupin brezposelnih oseb po deležih za leto 1998 in leto 2005 v Republiki Sloveniji (Vir: narisano na podlagi podatkov ZRSZ)

Če strnemo: na osnovi prikazanih rezultatov lahko prvo hipotezo sprejmemo, saj se je velika večina pojavov na področju brezposelnosti spremenila skladno s trditvami v tej hipotezi. Izjema je zlasti povečan delež žensk med brezposelnimi osebami ter povečano število brezposelnih oseb z najvišjimi stopnjami izobrazbe.

8.2. PREVERJANJE DRUGE HIPOTEZE

Druga hipoteza se glasi:

Programi izobraževanja in usposabljanja kot del aktivne politike zaposlovanja so se v obdobju od leta 1998 do 2005 pomembno spreminjali. V tem okviru so nastale predvsem naslednje spremembe:

- Število vključenih v programe izobraževanja in usposabljanja se je prilagajalo številu brezposelnih oseb.
- Merila in kriteriji za vključevanje brezposelnih oseb v programe so se prilagajala težje zaposljivim skupinam brezposelnih oseb.

8.2.1. Število vključenih v programe izobraževanja in usposabljanja

Podatki v tabeli 14 in na sliki 2 kažejo, da se je število udeležencev v programih izobraževanja in usposabljanja v precejšnji meri prilagajalo gibanju števila brezposelnih oseb. To število je – kot smo že večkrat prikazali – od leta 1998 do 2005 pretežno močno upadalo, hkrati kaže trend upadanja tudi število udeležencev programa, vendar z nekaj izjemami. To se odraža tudi v deležu: zanimivo je, da je bil najvišji delež udeležencev glede na število brezposelnih oseb v letu 2002 (31,7 %), torej v letu, ko je po večletnem upadu brezposelnost spet nekoliko porasla. Sicer rezultati kažejo, da se je med vsemi brezposelnimi osebami programov izobraževanja in usposabljanja udeleževalo v največ letih približno dobra četrtina brezposelnih oseb.

Povezanost med gibanjem omenjenih spremenljivk za obdobje od leta 1998 do 2005 je pozitivna in pomembna, korelacijski koeficient znaša $r = 0,71$. To pomeni, da je približno 49 % pojasnjene skupne variabilnosti v številu brezposelnih in številu udeležencev programov.

Tabela 13: Primerjava med brezposelnostjo in vključevanjem brezposelnih oseb v programe izobraževanja in usposabljanja od leta 1998 do 2005 v Republiki Sloveniji (Vir. Po podatkih ZRSZ)

LETO	Število udeležencev v programih izobraževanja in usposabljanja	Število registrirano brezposelnih oseb	Delež števila udeležencev glede na brezposelne osebe (v %)
1998	30.646	126.080	24,3
1999	30.889	118.951	26,0
2000	28.290	106.601	26,5
2001	28.537	101.857	28,0
2002	32.569	102.635	31,7
2003	27.025	97.674	27,7
2004	24.035	92.826	25,9
2005	20.947	91.889	22,8

Na osnovi analize programov izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb, prikazane v 5. in 6. poglavju tega diplomskega dela, je dokumentirano razvidno, da so se programi v opazovanem obdobju pogosto spreminjali in prilagajali številnim spremembam na trgu dela: uvajali so se novi programi, nekateri obstoječi so se vsebinsko in postopkovno nadgrajevali, nekateri opuščali in podobno. Skladno z razmerami na trgu dela in drugimi okoliščinami (možnosti financiranja, normativne spremembe predpisov in podobno) so nastajale tudi druge prilagoditve glede pravic in obveznosti udeležencev izobraževanja in usposabljanja, izvajalcev in podobno.

Pomeni, da lahko drugo hipotezo potrdimo.

9. ZAKLJUČKI

Za financiranje programov aktivne politike zaposlovanja je Republika Slovenija leta 2005 namenila skoraj 21 milijard tolarjev iz državnega proračuna in Evropskega socialnega sklada.

Pomen in obseg programov aktivne politike zaposlovanja se povečuje, saj je bilo ugotovljeno, da je le-ta najbolj učinkovit način za reševanje neskladij na trgu dela. Med najpomembnejše ukrepe te politike sodi cela paleta programov izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb, ki jih izvaja Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.

Izobraževanje in usposabljanje postaja način življenja in Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje pomaga brezposelnim osebam, da se soočijo s svojim znanjem in sposobnostim ter ga izpopolnijo do te mere, da kot delovna sila odgovarjajo trgu povpraševanja.

»Usmerjeni bomo v povečevanje zaposlenosti in ne, tako kot do sedaj, v zmanjševanje brezposelnosti. Več denarja, med drugim tudi sredstva Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (ZPIZ), bomo namenili za usposabljanje delavcev, pri čemer smo ugotovili, da pri delodajalcih in delavcih ni veliko pripravljenosti za vključevanje v izobraževanje,« je razkril Drobnič.« (Primož Cirman, Ukrepi za zmanjšanje brezposelnosti, Delo, 1. 3. 2005).

Vedno večja je potreba po boljši splošni izobrazbi ljudi in tudi izobraževanje in usposabljanje brezposelnih oseb težijo k samemu razvoju človeških virov in s tem zmanjšanju brezposelnih oseb, ki so za izobraževanje najbolj dojemljivi in zato tudi trgu dela uporabni. Motivacija brezposelnih oseb je seveda pri samem izobraževanju oziroma usposabljanju dobrodošla in predvesem potrebna. Splošno izobražena oseba je s strani delodajalca bolj iskana in posledično bolj zaposljiva oseba.

Poleg tega izobraževanje oziroma usposabljanje ljudi zmanjša negativne psihološke posledice, ki jih lahko brezposelna oseba sicer čuti zaradi same brezposelnosti. Izključuje se socialna izključenost.

Programi izobraževanja in usposabljanja brezposelnih ljudi se stalno spreminjajo, dopolnjujejo ter s tem sledijo trendom delovnega trga. V kolikor se program izkaže za nedonosnega, ga ukinejo.

10. LITERATURA IN VIRI

Knjige

- Belčič, F. (2002) Proces zaposlovanja kadrov, Moderna organizacija, Kranj
Ivančič, A. (1999) Izobraževanje in priložnosti na trgu dela, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana
Sedej, M. (1997) Metode in tehnike kadrovanja, Moderna organizacija, Kranj
Svetlik, I., Glazer, J., Kajzer A., Trbanc M. (2002) Politika zaposlovanja, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana
Ferjan, M. (1999) Organizacija izobraževanja, Moderna organizacija, Kranj

Članek v reviji

- Bandur, S. (2005) Cilj: dvigniti posameznikovo zaposljivost, Delo, 7. junij 2005, str. 16
Stanković, T. (2005) Uspešno izvedeni programi aktivne politike zaposlovanja, Delo, 5. april 2005, str. 16
Cirman P. (2005) Ukrepi za zmanjšanje brezposelnosti, Delo, 1. 3. 2005. str. 16

Spletne strani

- Zakon o izobraževanju odraslih – ZIO – 2. člen. <http://www.sviz.si>, 22. 3. 2007
Zaposlovanje v Evropi 2006 – povzetek. <http://www.ec.europa.eu>, 12. 3. 2007
Izobraževanje in usposabljanje. <http://www.ess.gov.si>,
Letna in poslovna poročila Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje. <http://www.ess.gov.si>

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti. Uradni list 69/98, 9. 10. 1998, stran 5225

KAZALO TABEL

Tabela 1: Značilne skupine registriranih brezposelnih oseb od 1998 do 2005	10
Tabela 2: Registrirana brezposelnost v Republiki Sloveniji med letoma 1998 in 2005 razdeljena po spolu	11
Tabela 3: Registrirana brezposelnost med leti 1998 in 2005 glede na starost brezposelnih oseb.....	12
Tabela 4: Registrirana brezposelnost med leti 1998 in 2005 po stopnjah izobrazbe.....	12
Tabela 5: Registrirana brezposelnost glede na čas trajanja	13
Tabela 6: Registrirana brezposelnost po območnih enotah Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje v letih 1998 – 2005	14
Tabela 7: Število vključenih udeležencev v programe izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb med letoma 1998 in 2005	19
Tabela 8: Število udeležencev po posameznih programih izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb po letih	22
Tabela 9: Analiza uspešnosti formalnih programov izobraževanja in usposabljanja brezposelnih oseb	35
Tabela 10: Izobrazbena struktura registrirano brezposelnih oseb v Republiki Sloveniji od leta 1998 do 2005	37
Tabela 11: Gibanje brezposelnosti po dolžini čakanja na zaposlitev od leta 1998 do 2005 v Republiki Sloveniji	38
Tabela 12: Spremembe v starostni strukturi brezposelnih oseb, primerjava med letom 1998 in 2005 v Republiki Sloveniji	38
Tabela 13: Primerjava med brezposelnostjo in vključevanjem brezposelnih oseb v programe izobraževanja in usposabljanja od leta 1998 do 2005 v Republiki Sloveniji.....	40

KAZALO SLIK

Slika 1: strukturna razdelitev brezposelnih oseb po številu	22
Slika 2: Vključene brezposelne osebe v programe izobraževanja	34
Slika 3: Obveznosti oziroma dolžnosti udeležencev, ki so vključene v program izobraževanja oziroma usposabljanja brezposelnih oseb	38
Slika 4: pravice udeležencev, ki so vključeni v programe izobraževanja oziroma usposabljanja brezposelnih oseb	39
Slika 5: Primerjava tipičnih skupin brezposelnih oseb po deležih za leto 1998 in leto 2005 v Republiki Sloveniji	39

KRATICE IN AKRONIMI

ZRSZ: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje

PUM: Projektno učenje za mlajše osebe

UŽU-MI: Usposabljanje za življenjsko uspešnost - Most do izobrazbe

NPK: Nacionalna poklicna kvalifikacija

USO: programi za poklicno usposabljanje po izpolnjeni osnovnošolski obveznosti

ESS: Evropski socialni sklad